

T R E Ś C :

Poz. 1125. Instrukcja Generalnego Komisarza Spisowego dla władz spisowych w sprawie Narodowego Spisu Powszechnego 1950 r.

DZIAŁ I SPRAWY OGÓLNE

1125.

INSTRUKCJA GENERALNEGO KOMISARZA SPISOWEGO z dnia 18 sierpnia 1950 r.

dla władz spisowych w sprawie Narodowego Spisu Powszechnego 1950 r.

wydana na podstawie § 7 i w związku z §§ 8 do 11 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 lipca 1950 r. w sprawie Narodowego Spisu Powszechnego 1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 32, poz. 293) oraz na podstawie § 3 uchwały Prezydium Rządu z dnia 24 czerwca 1950 r. w sprawie przygotowań do Narodowego Spisu Powszechnego 1950 r. (Monitor Polski Nr A-78, poz. 908).

CZĘŚĆ I. POSTANOWIENIA OGÓLNE.

Główny Urząd Statystyczny. Generalny Komisarz Spisowy.

§ 1. 1. Naczelną kierownictwo Narodowym Spisem Powszechnym, zwanym dalej w skróceniu Spisem, należy do Głównego Urzędu Statystycznego.

2. Organem Głównego Urzędu Statystycznego w sprawach Spisu jest Generalny Komisarz Spisowy, który działa przez Biuro Spisów w Głównym Urzędzie Statystycznym.

Władze spisowe.

§ 2. 1. Władzami spisowymi są:

- 1) na szczeblu województwa — wojewódzkie rady narodowe;
- 2) na szczeblu powiatu — powiatowe rady narodowe;
- 3) na szczeblu miasta i gminy — miejskie i gminne rady narodowe.

2. Przy władzach spisowych działają: wojewódzkie, powiatowe, miejskie i gminne komisje spisowe.

3. Władze spisowe działają bezpośrednio oraz przez wyznaczonych przez nie komisarzy spisowych: wojewódzkich, powiatowych, miejskich i gminnych.

4. Komisarze spisowi niższego szczebla podlegają służbowo komisarzom spisowym bezpośrednio wyższego szczebla z zastrzeżeniem, wynikającym z § 23 ust. 2, § 30 ust. 2 i § 48 ust. 2. Wojewódzcy komisarze spisowi podlegają służbowo Generalnemu Komisarzowi Spisowemu.

Organy spisujące.

§ 3. 1. Organami spisującymi są: obwodowi, rejonowi i dzielnicowi komisarze spisowi.

2. Zadania organów spisujących i sposób wykonania tych zadań określa „Instrukcja techniczna w sprawie przeprowadzenia Spisu”.

Pięć największych miast.

§ 4. 1. Miejskie władze spisowe w miastach: Kraków, Łódź, Poznań, m. st. Warszawa i Wrocław pełnią funkcje nie tylko miejskiej, lecz również powiatowej i wojewódzkiej władzy spisowej i podlegają służbowo bezpośrednio Generalnemu Komisarzowi Spisowemu.

2. Zarówno przepisy części I, IV i V niniejszej instrukcji, jak i przepisy jej części II i III (§§ 8—45) mają do wymienionych w ust. 1 władz i wyznaczonych przez nie komisarzy odpowiednie zastosowanie.

Pozostałe większe i duże miasta (miasta wydzielone).

§ 5. 1. Miejskie władze spisowe w wymienionych poni-

żej miastach pełnią funkcje nie tylko miejskich, lecz również powiatowych władz spisowych i podlegają służbowo bezpośrednio właściwej wojewódzkiej władzy spisowej z zastrzeżeniem wynikającym z § 23 ust. 2, § 30 ust. 2 i § 48 ust. 2:

w woj. białostockim

1. Białystok,

w woj. bydgoskim

1. Bydgoszcz,
2. Grudziądz,
3. Inowrocław,
4. Toruń,
5. Włocławek,

w woj. gdańskim

1. Elbląg,
2. Gdańsk,
3. Gdynia,
4. Sopot,
5. Tczew,

w woj. katowickim

1. Będzin,
2. Bielsko,
3. Bytom,
4. Chorzów,
5. Cieszyn,
6. Częstochowa,
7. Dąbrowa Górnicza,
8. Gliwice,
9. Katowice,
10. Sosnowiec,
11. Zabrze,
12. Zawiercie,

w woj. kieleckim

1. Kielce,
2. Ostrowiec,
3. Radom,

w woj. koszalińskim

1. Koszalin,
2. Stupsk,

w woj. krakowskim

1. Biała,
2. Nowy Sącz,
3. Tarnów,

w woj. lubelskim

1. Chełm,
2. Lublin,

w woj. łódzkim

1. Pabianice,
2. Piotrków,
3. Tomaszów,
4. Zgierz,

w woj. olsztyńskim

1. Olsztyn,

w woj. opolskim

1. Brzeg,
2. Nysa,
3. Opole,
4. Racibórz,

w woj. poznańskim

1. Gniezno,
2. Kalisz,
3. Leszno,
4. Ostrów,
5. Piła,

w woj. rzeszowskim

1. Przemyśl,
2. Rzeszów,

w woj. szczecińskim

1. Szczecin,

w woj. warszawskim

1. Płock,
2. Pruszków,
3. Siedlce,
4. Żyrardów,

w woj. wrocławskim

1. Jelenia Góra,
2. Legnica,
3. Świdnica,
4. Wałbrzych,

w woj. zielonogórskim

1. Gorzów Wielkopolski,
2. Zielona Góra.

2. Zarówno przepisy części I, IV i V niniejszej instrukcji, jak również przepisy jej części III (§§ 22—45) mają do wymienionych w ust. 1 władz i wyznaczonych przez nie komisarzy odpowiednie zastosowanie.

Adres Generalnego Komisarza Spisowego i Głównego Urzędu Statystycznego. Numery telefonów. Forma korespondencji władz i komisarzy spisowych.

§ 6. 1. Wszelką korespondencję i przesyłki w sprawach spisowych, kierowane do Generalnego Komisarza Spisowego i do Głównego Urzędu Statystycznego, należy adresować: „Główny Urząd Statystyczny Biuro Spisów, Warszawa, ul. Wawelska Nr 1/3.”

2. W telegramach należy używać skrótu: „Spigus”, Warszawa.

3. Numery telefonów Generalnego Komisarza Spisowego i Biura Spisów Głównego Urzędu Statystycznego zostaną podane dodatkowo.

4. Wzory nagłówków i oznaczeń podpisowych korespondencji władz i komisarzy spisowych są podane w załączniku Nr 3.

Sposób powoływania przepisów.

§ 7. 1. Ilekroć mowa w niniejszej instrukcji o rozporządzeniu bez bliższego jego określenia, oznacza to powołanie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 lipca 1950 r. w sprawie Narodowego Spisu Powszechnego 1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 32, poz. 293).

2. Powołane bez bliższego określenia paragrafy oznaczają paragrafy niniejszej instrukcji.

CZĘŚĆ II. WOJEWÓDZKIE WŁADZE SPISOWE.**Organizacja wojewódzkich władz spisowych.**

§ 8. 1. Wojewódzkie władze spisowe wyznaczają wojewódzkich komisarzy spisowych w terminie do dnia 20 sierpnia.

2. Przy wyznaczaniu wojewódzkich komisarzy spisowych należy wziąć pod uwagę w szczególności następujące kandydatury:

1) przewodniczącego wojewódzkiej komisji planowania gospodarczego i jego zastępców,

2) członków prezydium wojewódzkiej rady narodowej,

3) kierownika działu statystyki w wojewódzkiej komisji planowania gospodarczego.

3. Kandydatura na wojewódzkiego komisarza spisowego powinna być przed wyznaczeniem uzgodniona z Generalnym Komisarzem Spisowym.

4. O dokonany wyznaczeniu wojewódzkiego komisarza spisowego należy powiadomić Generalnego Komisarza Spisowego w dniu wyznaczenia, podając jednocześnie: imię i nazwisko komisarza, jego stanowisko służbowe, adres siedziby urzędowej i numer telefonu służbowego.

5. Wojewódzki komisarz spisowy powinien być zwolniony od innych zajęć służbowych, które by ograniczały możliwość należytego spełniania przez niego czynności spisowych.

6. Organem pracy wojewódzkiej władzy spisowej i wojewódzkiego komisarza spisowego jest wojewódzki referat spisowy w dziale statystyki wojewódzkiej komisji planowania gospodarczego. Referat ten należy powołać do życia jednocześnie z wyznaczeniem wojewódzkiego komisarza spisowego. Przewodniczącym prezydium wojewódzkiej rady narodowej na wniosek wojewódzkiego komisarza spisowego przedłożony w porozumieniu z przewodniczącym wojewódzkiej komisji planowania gospodarczego przydzielili do referatu niezbędny personel fachowy i pomocniczy (kierownik referatu, 2—4 pracowników referendarskich i inspektorskich oraz 1—2 pracowników kancelaryjnych) oraz wyposaży go w rzeczowe środki działania.

Podstawy działania.

§ 9. 1. Wojewódzkie władze spisowe i wojewódzcy komisarze spisowi działają według niniejszej instrukcji i zarządzeń Generalnego Komisarza Spisowego.

2. Generalny Komisarz Spisowy zwołuje wojewódzkich komisarzy spisowych na odprawy instrukcyjne.

Zadania.

§ 10. Do zadań wojewódzkiej władzy spisowej należy organizacja i przeprowadzenie Spisu na obszarze województwa, w szczególności zaś:

1) powołanie wojewódzkiej komisji spisowej i kierownictwo jej pracami (§ 11);

2) nadzór nad wyznaczeniem powiatowych komisarzy spisowych i powołaniem powiatowych komisji spisowych; uzgodnienie kandydatur na powiatowych komisarzy spisowych (§ 12);

3) odbycie odpraw z powiatowymi komisarzami spisowymi (§ 12);

4) nadzór nad wyznaczeniem miejskich i gminnych komisarzy spisowych oraz nad powołaniem miejskich i gminnych komisji spisowych na obszarze województwa (§§ 12 i 13);

5) udział w odprawach miejskich i gminnych komisarzy spisowych (§ 13);

6) nadzór nad właściwym dokonaniem podziału miast i gmin województwa na obwody, rejony i dzielnice spisowe (§ 14);

7) nadzór nad dalszymi pracami organizacyjnymi i przygotowawczymi do Spisu na obszarze województwa (§ 13);

8) udzielanie wyjaśnień i wskazówek powiatowym komisarzom spisowym (§ 13);

9) powiadomienie ludności województwa w drodze obwieszczenia o mającym się odbyć Spisie; propaganda Spisu na obszarze województwa (§§ 15 i 16);

10) nadzór nad przeprowadzeniem Spisu i wykonaniem czynności pospisowych na obszarze województwa (§ 17);

11) rozstrzygnięcie odwołań ludności od decyzji powiatowego komisarza spisowego (§ 39);

12) sporządzenie i wysłanie Generalnemu Komisarzowi Spisowemu ogólnego sprawozdania z przebiegu akcji spisowej na obszarze województwa (§ 18);

13) przyznanie premii za Spis obwodowym, rejonowym i dzielnicowym komisarzom spisowym oraz przedstawienie Generalnemu Komisarzowi Spisowemu wniosków w sprawie nagród i dyplomów uznania (§ 19);

14) dysponowanie rezerwą druków spisowych (§ 20);

15) dysponowanie kredytami, przyznanymi dla województwa na cele Spisu; wyliczenie się z tych kredytów (§ 21);

16) inne zadania, zlecone przez Generalnego Komisarza Spisowego.

Wojewódzkie komisje spisowe.

§ 11. 1. Bezwzględnie po wyznaczeniu wojewódzkich komisarzy spisowych wystąpią oni do wojewódzkiej władzy spisowej o określenie liczby członków wojewódzkiej komisji spisowej w granicach od 5 do 10 oraz o określenie organizacji partyjnych, związkowych i społecznych, które mają tych członków do komisji delegować. Po dokonaniu powyższych czynności wojewódzcy komisarze spisowi porozumiają się z organizacjami, po czym wystąpią do wojewódzkiej władzy spisowej o powołanie wojewódzkiej komisji spisowej. Powołanie to powinno nastąpić w terminie do dnia 2 września.

2. Przewodniczącym wojewódzkiej komisji spisowej jest wojewódzki komisarz spisowy. Na zastępcę przewodniczącego powinien być wyznaczony przez wojewódzką władzę spisową na wniosek wojewódzkiego komisarza spisowego kierownik działu statystyki w wojewódzkiej komisji planowania gospodarczego lub kierownik wojewódzkiego referatu spisowego (§ 8).

3. Do zadań wojewódzkiej komisji spisowej należy:

1) współdziałanie w przeprowadzeniu na obszarze województwa propagandy Spisu (§ 16);

2) współdziałanie w organizacji akcji werbunkowej dla obszaru województwa kadr kandydatów na obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych (§ 34);

3) pomoc i doradztwo dla wojewódzkiego komisarza spisowego w innych sprawach.

4. Wojewódzki komisarz spisowy zwołuje komisję na pierwsze posiedzenie w terminie do dnia 10 września. Na posiedzeniu tym należy uchwalić szczegółowy plan prac komisji. Plan ten po uchwaleniu go przez komisję należy przedstawić do wiadomości Generalnemu Komisarzowi Spisowemu.

5. Posiedzenia komisji powinny być protokółowane.

6. Członkowie wojewódzkiej komisji spisowej biorą udział w odprawach powiatowych komisarzy spisowych (§ 12).

Nadzór nad wyznaczeniem powiatowych komisarzy i powołaniem powiatowych komisji spisowych. Odprawy instrukcyjne powiatowych komisarzy spisowych.

§ 12. 1. Wojewódzcy komisarze spisowi dopilnują, ażeby we właściwym terminie (§ 22) zostali wyznaczeni powiatowi komisarze spisowi i powołane powiatowe komisje spisowe (§ 25). Kandydatury na powiatowych komisarzy spisowych powinny być przed wyznaczeniem uzgodnione z wojewódzkimi komisarzami spisowymi. Wyrazić zgodę można na wyznaczenie tylko takich kandydatów, którzy posiadają kwalifikacje, przewidziane w § 22 ust. 3. W celu zapewnienia sobie wyznaczenia właściwych kandydatów jest wskazane uprzednie porozumienie się w tej sprawie wojewódzkiego komisarza spisowego z przewodniczącymi prezydiów powiatowych rad narodowych na odbytej z nimi w tym celu konferencji w siedzibie województwa lub na miejscu w poszczególnych powiatach albo w inny sposób, który zostanie uznany za właściwy (np. telefonicznie).

2. W terminie do dnia 10 września odbędą wojewódzcy komisarze spisowi pierwsze odprawy instrukcyjne z powiatowymi komisarzami spisowymi. Termin odprawy należy uzgodnić telefonicznie lub telegraficznie z Generalnym Komisarzem Spisowym, ażeby umożliwić mu delegowanie na odprawę swego przedstawiciela. Na porządku dziennym odprawy należy postawić:

1) zapoznanie uczestników ze znaczeniem i celami Spisu, z istniejącym w danej chwili stanem prac organizacyjnych dot. Spisu na obszarze Państwa i województwa oraz z podstawami prawnymi Spisu;

2) informacje o stanie prac przygotowawczych do Spisu (wykazy miejscowości, wykazy nieruchomości, wykazy powierzchniowe gospodarstw rolnych, uporządkowanie numeracji nieruchomości);

3) udzielenie wytycznych co do prac organizacyjnych dot. Spisu, jakie będzie należało wykonać na obszarze powiatów, oraz omówienie terminarza tych prac (z ważniejszych należy wymienić: wyznaczenie miejskich i gminnych komisarzy spisowych; powołanie miejskich i gminnych komisarzy spisowych; podział na obwody, rejony i dzielnice spisowe; werbunek kadr kandydatów na obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych; mianowanie tych komisarzy; organizacja ich wykształcenia itd.);

4) udzielenie wytycznych co do akcji propagandowej Spisu na obszarze powiatów;

5) szczegółowe omówienie zakresu Spisu.

3. Drugą odprawę instrukcyjną powiatowych komisarzy spisowych zwołają wojewódzcy komisarze spisowi w terminie do dnia 22 października. Zadaniem tej odprawy będzie szczegółowe omówienie formularzy spisowych oraz sposobu ich wypełniania, jak również złożenie sprawozdań ze stanu całokształtu prac spisowych na obszarze powiatów. Również termin tej drugiej odprawy należy uzgodnić telefonicznie lub telegraficznie z Generalnym Komisarzem Spisowym celem delegowania przez niego na odprawę swego przedstawiciela.

4. Zwoływanie powiatowych komisarzy spisowych częściej, niż to jest przewidziane w ust. 2 i 3, może mieć miejsce tylko w razie pilnej konieczności, przy czym termin takiej odprawy nie może kolidować z terminami innych czynności powiatowych komisarzy spisowych.

Nadzór bieżący nad pracami w powiatach. Instruktaż bieżący.

§ 13. 1. Wojewódzkie władze spisowe powinny stale nadzorować i kontrolować czynności powiatowych władz spisowych, a poprzez nie — miejskich i gminnych władz spisowych, oraz czuwać nad należytych stanem i postępowaniem (terminowością) prac spisowych w województwie. Nadzór ten i kontrola powinny być sprawowane przez wojewódzkich komisarzy spisowych oraz przez podległy tym komisarzom (przydzielony do wojewódzkiego referatu spisowego) personel fachowy, zarówno w drodze rozpatrywania nadsyłanych z powiatów sprawozdań i udzielania pisemnych odpowiedzi na kierowane do nich pisma, jak i poprzez inspekcje w terenie i wydawanie na miejscu właściwych zarządzeń, udzielanie wyjaśnień, wskazówek itp. Obowiązkiem jest również udział wojewódzkiego komisarza spisowego lub jego przedstawiciela tak w pierwszych, jak i w drugich odprawach miejskich i gminnych komisarzy spisowych we wszystkich powiatach województwa.

2. Kontrola i nadzór, o którym mowa w ust. 1, powinny również objąć stałą i systematyczną kontrolę czynności powiatowych komisarzy spisowych oraz miejskich i gminnych komisarzy spisowych w zakresie prac przygotowawczych do Spisu, zarządzonych uchwałami Rady Ministrów z dnia 10 sierpnia 1949 r. (Monitor Polski Nr A-55, poz. 745) i z dnia 26 lipca 1950 r. (Monitor Polski Nr A-86, poz. 1062), a mianowicie w zakresie sporządzenia i utrzymania w stanie aktualności wykazów miejscowości, wykazów nieruchomości i wykazów powierzchniowych gospodarstw rolnych, jak również w zakresie uporzędowania numeracji nieruchomości. Szczegóły w tej sprawie są zawarte w §§ 31 i 51. W przypadku stwierdzenia niewykonania prac, o których mowa, lub niewłaściwego ich wykonania, należy osoby winne niewykonania (niewłaściwego wykonania) pociągnąć do odpowiedzialności przez wystąpienie z odpowiednim wnioskiem do Generalnego Komisarza Spisowego, który zgodnie z § 3 uchwały Prezydium Rządu z dnia 24 czerwca 1950 r. w sprawie przygotowań do Narodowego Spisu Powszechnego 1950 r. (Monitor Polski Nr A-78, poz. 908) przedłoży je Prezydium Rady Ministrów.

3. W razie wątpliwości co do sposobu postąpienia lub ustosunkowania się w konkretnych przypadkach, należy niezwłocznie (ew. telefonicznie lub telegraficznie) przekazywać sprawę do rozstrzygnięcia Generalnemu Komisarzowi Spisowemu.

Sprawdzenie podziału na obwody, rejony i dzielnice spisowe.

§ 14. Wojewódzcy komisarze spisowi sprawdzą w terminie do dnia 28 października w drodze inspekcji, czy podział miast i gmin na obwody, rejony i dzielnice spisowe został przeprowadzony na całym obszarze województwa w terminie i w sposób zgodny z niniejszą instrukcją (§§ 33 i 52—54). W razie stwierdzenia niewłaściwości w podziale należy zarządzić wprowadzenie do niego w podanym wyżej terminie 28 października odpowiednich zmian i poprawek.

Powiadomienie ludności o Spisie.

§ 15. 1. Wojewódzkie władze spisowe powiadomią ludność województwa o Spisie w drodze obwieszczeń w terminie do dnia 18 listopada. Obwieszczenie należy rozplakatować, a oprócz tego opublikować w miejscowej prasie. W obwiesz-

czeniu należy podać: podstawę prawną Spisu, jego termin i zakres, kto i w jakim zakresie jest obowiązany udzielić odpowiedzi na pytania formularzy spisowych, przepisy zabezpieczające tajemnicę tych odpowiedzi i wykorzystanie ich wyłącznie dla celów statystycznych oraz przepisy zawierające sankcje karne za nieudzielenie odpowiedzi lub udzielenie w sposób niewłaściwy, niezupełny lub niezgodny z prawdą. W obwieszczeniu tym należy również wyjaśnić znaczenie i cele Spisu oraz wezwać ludność do współdziałania.

2. Generalny Komisarz Spisowy nadesłanie we właściwym terminie wzór obwieszczenia.

Propaganda Spisu.

§ 16. 1. Niezbędnym warunkiem właściwego przeprowadzenia Spisu jest zapewnienie sobie przez władze państwowe pozytywnego ustosunkowania się ludności do Spisu, co ma się wyrazić w udzielaniu przez nią dokładnych, zupełnych i prawdziwych odpowiedzi na pytania formularzy spisowych oraz udzielaniu komisarzom podczas Spisu wszelkich potrzebnych do wykonania ich zadań informacji, jak również w zgłaszaniu się na komisarzy spisowych. W tym celu — niezależnie od obwieszczeń, o których mowa w § 15 i które zresztą ukażą się znacznie później — należy przeprowadzić w okresie poczynając od dnia 1 października z pełnym nakładem wszystkich stojących do dyspozycji środków propagandę Spisu oraz w jej wyniku uświadomić należycie ludność co do znaczenia i celów Spisu oraz co do ciężących na niej obowiązków i odpowiedzialności za ich niewypełnienie.

2. Przeprowadzenie propagandy Spisu na obszarze województwa należy do zadań wojewódzkiej władzy spisowej i wojewódzkiej komisji spisowej, które przy odpowiednim zorganizowanym współdziałaniu czynników partyjnych, związkowych i społecznych powinny wykorzystywać w tym celu miejscową prasę, radio, kino, sale odczytowe, szkoły i uczelnie, poza tym zaś należy wykorzystywać środki postawione do dyspozycji przez władze i instytucje centralne.

3. Wojewódzka władza spisowa powinna również odpowiednio pokierować sprawą organizacji i przeprowadzenia propagandy Spisu przez władze i komisje spisowe niższych szczebli organizacyjnych na obszarze powiatów, miast i gmin województwa.

Nadzór nad przeprowadzeniem Spisu i wykonaniem czynności pospisowych.

§ 17. 1. W dniu Spisu (3 grudnia) oraz w następnych dniach, w których będzie jeszcze odbywało się spisywanie, wojewódzki komisarz spisowy, cały podległy mu personel fachowy oraz cały personel inspektorski wszystkich jednostek organizacyjnych przyjdów wojewódzkich rad narodowych powinni dokonać dorywczych inspekcji w obwodach spisowych województwa i na miejscu sprawdzić sprawność przebiegu Spisu. W przypadku stwierdzenia niedociągnięć należy natychmiast wydać właściwe zarządzenia i dopilnować ich wykonania.

2. W podobny sposób należy przeprowadzić w odpowiednich terminach w okresie po Spisie kontrolę sprawności wykonania czynności pospisowych przez miejskie, gminne i powiatowe władze spisowe.

Ogólne sprawozdanie z przebiegu akcji spisowej na obszarze województwa.

§ 18. 1. Na podstawie otrzymanych od powiatowych władz spisowych sprawozdań z przebiegu akcji spisowej w poszczególnych powiatach województwa (§ 44) oraz na podstawie własnych prac wojewódzka władza spisowa sporządza ogólne sprawozdanie z przebiegu akcji na obszarze województwa i przesyła je Generalnemu Komisarzowi Spisowemu w terminie do dnia 10 lutego 1951 r.

2. W sprawozdaniu wojewódzkim należy podsumować informacje i dane liczbowe zawarte w sprawozdaniach powiatowych, omówić uwagi zawarte w tych sprawozdaniach oraz dołączyć do nich swoje własne uwagi i spostrzeżenia. Należy również w nim podać w części dotyczącej komisji spisowych uwagi o działalności wojewódzkiej komisji spisowej.

Premie. Wnioski w sprawie nagród i dyplomów uznania.

§ 19. 1. Na podstawie wniosków, otrzymanych od powiatowych władz spisowych (§ 45), wojewódzka władza spisowa przesyła i zarządzi wypłatę w terminie do dnia 10 stycznia 1951 r. z budżetu Głównego Urzędu Statystycznego premii pieniężnych obwodowym, rejonowym i dzielnicowym komisarzom spisowym zależnie od ilości i dokładności ich pracy. Wysokość i zasady przyznania premii określają osobne przepisy, które zostaną we właściwym czasie dodatkowo przesłane władzom spisowym.

2. Niezależnie od premii, tym spośród wymienionych wyżej komisarzy oraz innych osób biorących udział w akcji

spisowej, nie wyłączając gminnych, miejskich, powiatowych i wojewódzkich komisarzy spisowych, którzy w sposób wybitny przyczynią się do należytego przeprowadzenia Spisu i wykonania czynności pospisowych na obszarze województwa, mogą być przyznane nagrody pieniężne i dyplomy uznania przez Generalnego Komisarza Spisowego na wniosek wojewódzkiej władzy spisowej. Wnioski należy przedstawić Generalnemu Komisarzowi Spisowemu w terminie do dnia 10 lutego 1951 r. Wnioski oprze wojewódzka władza spisowa na własnych materiałach i sporządzeniach z okresów przed, podczas i po Spisie oraz na sprawozdaniach powiatowych z przebiegu akcji spisowej (§ 44) i wnioskach powiatowych władz spisowych (§ 45). Bliższe wskazówki w tej sprawie podadzą przepisy, o których mowa w ust. 1.

Rezerwa druków spisowych.

§ 20. 1. Jednocześnie z przesłaniem formularzy i druków spisowych do powiatowych władz spisowych (w terminie do dnia 10 października) prześle Główny Urząd Statystyczny pewną ilość tych formularzy i druków wojewódzkiemu komisarzowi spisowemu jako rezerwę, z której byłyby zaspakajane ewentualne zapotrzebowania władz spisowych niższych szczebli.

2. W przypadku wyczerpania się tej rezerwy należy niezwłocznie (w drodze telegraficznej lub telefonicznej) zażądać od Głównego Urzędu Statystycznego dalszej przesyłki druków.

Kredyty na cele spisowe.

§ 21. 1. Na wypłatę premii pieniężnych (§ 19) oraz na inne wydatki związane ze Spisem na szczeblu województwa, powiatów, miast i gmin — z wyjątkiem kosztu druku i przesyłki formularzy i druków spisowych oraz z wyjątkiem wydatków, które w myśl § 11 rozporządzenia powinny być pokryte z własnych budżetów władz spisowych — wojewódzka władza spisowa otrzyma od Generalnego Komisarza Spisowego odpowiednią kwotę pieniężną z budżetu Głównego Urzędu Statystycznego.

2. Szczegółowe określenie celów, na które kwota ta będzie miała być użyta, oraz sposób jej użycia i wyliczenia z niej poda instrukcja Generalnego Komisarza Spisowego, wydana za zgodą Prezesa Rady Ministrów.

CZĘŚĆ III. POWIATOWE WŁADZE SPISOWE.

Organizacja powiatowych władz spisowych.

§ 22. 1. Powiatowe władze spisowe wyznaczają powiatowych komisarzy spisowych w terminie do dnia 2 września.

2. Przy wyznaczaniu powiatowych komisarzy spisowych należy wziąć pod uwagę w szczególności następujące kandydatury:

- 1) członków prezydium powiatowej rady narodowej,
- 2) kierownika referatu statystycznego przy prezydium tej rady.

3. Kandydat na powiatowego komisarza spisowego powinien posiadać odpowiednie na to stanowisko kwalifikacje polityczne i obywatelskie oraz zdolności organizacyjne.

4. Kandydatura na powiatowego komisarza spisowego powinna być przed wyznaczeniem uzgodniona z wojewódzkim komisarzem spisowym.

5. O dokonanych wyznaczeniach powiatowego komisarza spisowego należy złożyć Generalnemu Komisarzowi Spisowemu i wojewódzkiemu komisarzowi spisowemu meldunek Nr 1 (§ 67).

6. Powiatowy komisarz spisowy powinien być zwolniony od innych zajęć służbowych, które by ograniczały możliwość należytego spełniania przez niego czynności spisowych.

7. Organem pracy powiatowej władzy spisowej i powiatowego komisarza spisowego jest powiatowy referat spisowy przy prezydium powiatowej rady narodowej. Co do terminu powołania tego referatu i wyposażenia go w środki rzeczowe działania obowiązuje analogicznie przepis § 8 ust. 6. Skład personalny referatu powinien być następujący: kierownik referatu, 1—2 instruktorów i 1 pracownik kancelaryjny.

Podstawy działania.

§ 23. 1. Powiatowe władze spisowe i powiatowi komisarze spisowi działają według niniejszej instrukcji oraz według instrukcji i zarządzeń wojewódzkiej władzy spisowej (wojewódzkiego komisarza spisowego).

2. Generalny Komisarz Spisowy może w razie pilnej konieczności wydawać zarządzenia bezpośrednio powiatowym władzom spisowym (powiatowym komisarzom spisowym), powiadamiając jednocześnie o tym wojewódzką

władzę spisową (wojewódzkiego komisarza spisowego).

Zadania.

§ 24. Do zadań powiatowej władzy spisowej należy organizacja i przeprowadzenie Spisu na obszarze powiatu, w szczególności zaś:

- 1) powołanie powiatowej komisji spisowej i kierownictwo jej pracami (§ 25);
- 2) nadzór nad wyznaczeniem miejskich i gminnych komisarzy spisowych oraz nad powołaniem miejskich i gminnych komisji spisowych; uzgodnienie kandydatur na miejskich i gminnych komisarzy spisowych (§ 29);
- 3) odbycie odpraw z miejskimi i gminnymi komisarzami spisowymi (§ 29);
- 4) nadzór nad zaktualizowaniem wykazów nieruchomości, wykazów miejscowości oraz nad sporządzeniem wykazów powierzchniowych gospodarstw rolnych (§ 31);
- 5) propaganda Spisu na obszarze powiatu (§ 32);
- 6) zatwierdzenie podziału miast i gmin powiatu na obwody, rejony i dzielnice spisowe (§ 33);
- 7) mianowanie obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych oraz dokonanie związaanych z tym dalszych czynności (§ 34);
- 8) zorganizowanie wyszkolenia wym. wyż. komisarzy (§ 35);
- 9) udzielanie wyjaśnień i wskazówek miejskim i gminnym komisarzom spisowym (§ 30);
- 10) zaopatrzenie miejskich i gminnych władz spisowych w formularze i druki spisowe (§ 36);
- 11) nadzór nad zaopatrzeniem obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych w formularze spisowe oraz środki działania (§ 37);
- 12) nadzór nad przeprowadzeniem Spisu na obszarze powiatu; rozstrzyganie powstających w toku Spisu wątpliwości miejskich (gminnych) władz spisowych i organów spisujących oraz reklamacyj ludności (§§ 38 i 39);
- 13) sprawdzenie materiału spisowego po przeprowadzeniu Spisu, zarządzenie dokonania poprawek, i uzupełnień i ew. wystąpienie z wnioskiem o przeprowadzenie Spisu dodatkowego (§ 40);
- 14) sporządzenie powiatowego zestawienia materiału spisowego i przesłanie go wraz z zestawieniami miejskimi i gminnymi Generalnemu Komisarzowi Spisowemu oraz wojewódzkiej władzy spisowej (§ 41);
- 15) telegraficzne zakomunikowanie Generalnemu Komisarzowi Spisowemu ogólnych wyników Spisu (§ 42);
- 16) przesłanie materiału spisowego do Głównego Urzędu Statystycznego (§ 43);
- 17) sporządzenie ogólnego sprawozdania z przebiegu akcji spisowej na obszarze powiatu i przesłanie go Generalnemu Komisarzowi Spisowemu oraz wojewódzkiej władzy spisowej (§ 44);
- 18) przedstawienie wojewódzkiej władzy spisowej wniosków w sprawie premii, nagród i dyplomów uznania (§ 45).

Powiatowe komisje spisowe.

§ 25. 1. Bezwzględnie po wyznaczeniu powiatowych komisarzy spisowych wystąpią oni do powiatowej władzy spisowej o określenie liczby członków powiatowej komisji spisowej w granicach od 5 do 10 oraz o określenie organizacji partyjnych, związkowych i społecznych, które mają tych członków do komisji delegować. Po dokonaniu powyższych czynności powiatowi komisarze spisowi porozumiają się z organizacjami, po czym wystąpią do powiatowej władzy spisowej o powołanie powiatowej komisji spisowej. Powołanie to powinno nastąpić w terminie do dnia 16 września. O powołaniu należy złożyć Generalnemu Komisarzowi Spisowemu i wojewódzkiemu komisarzowi spisowemu meldunek Nr 3 (§ 67).

2. Przewodniczącym powiatowej komisji spisowej jest powiatowy komisarz spisowy. Na zastępcę przewodniczącego powinien być wyznaczony przez powiatową władzę spisową na wniosek powiatowego komisarza spisowego kierownik referatu statystycznego przy prezydium powiatowej rady narodowej lub kierownik powiatowego referatu spisowego (§ 22).

3. Do zadań powiatowej komisji spisowej należy:

- 1) współdziałanie w przeprowadzeniu na obszarze powiatu propagandy Spisu (§ 32);
- 2) współdziałanie w przeprowadzeniu na obszarze powiatu akcji werbunkowej kadr kandydatów na obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych (§ 34);

3) współdziałanie z powiatowymi komisarzami spisowymi w przeprowadzeniu podczas Spisu kontroli właściwości i zupełności jego przeprowadzenia (§ 38);

4) pomoc i doradztwo dla powiatowych komisarzy spisowych w innych sprawach.

4. Powiatowy komisarz spisowy zwoła komisję na pierwsze posiedzenie w terminie do dnia 24 września. Na posiedzeniu tym należy uchwalić szczegółowy plan prac komisji. Plan ten po uchwaleniu go przez komisję należy przedstawić do wiadomości wojewódzkiemu komisarzowi spisowemu.

5. Posiedzenia komisji powinny być protokołowane.

6. Członkowie powiatowej komisji spisowej biorą udział w odprawach miejskich i gminnych komisarzy spisowych (§ 29).

Obiekty, budynki i zakłady pozostające pod zarządem (nadzorem) władz wojskowych oraz władz i organów bezpieczeństwa publicznego.

§ 26. W obiektach, budynkach i zakładach pozostających pod zarządem lub nadzorem władz wojskowych oraz władz i organów bezpieczeństwa publicznego Spis będzie przeprowadzony — również co do osób cywilnych zamieszkałych i czasowo obecnych w tych obiektach, budynkach i zakładach — według innych zasad, niż podano w niniejszej instrukcji, na podstawie zarządzeń, które będą wydane we właściwym czasie.

Statki morskie.

§ 27. Na statkach morskich przeprowadzą Spis kapitanowie tych statków względnie komisarze spisowi, wyznaczeni przez tych kapitanów lub przez władze administracji morskiej — według zasad określonych w zarządzeniu Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, wydanym w porozumieniu z Ministrem Żeglugi.

Placówki państw obcych.

§ 28. Obiekty i budynki należące do placówek państw obcych, jak również osoby korzystające z prawa zakrajowości nie podlegają Spisowi. Bliższe wskazówki w tej sprawie będą podane w „Instrukcji technicznej w sprawie przeprowadzenia Spisu”.

Nadzór nad wyznaczeniem miejskich i gminnych komisarzy spisowych oraz powołaniem miejskich i gminnych komisji spisowych. Odprawy instrukcyjne miejskich i gminnych komisarzy spisowych.

§ 29. 1. Powiatowi komisarze spisowi dopilnują, ażeby we właściwym terminie (§ 47) zostali wyznaczeni miejscy i gminni komisarze spisowi oraz powołane miejskie i gminne komisje spisowe (§ 50). Kandydatury na miejskich i gminnych komisarzy spisowych powinny być przed wyznaczeniem uzgodnione z powiatowymi komisarzami spisowymi. Wyrazić zgodę można tylko na takich kandydatów, którzy posiadają kwalifikacje, przewidziane w § 47 ust. 3. W celu zapewnienia sobie wyznaczenia właściwych kandydatów jest wskazane uprzednie porozumienie się w tej sprawie powiatowego komisarza spisowego z przewodniczącymi prezydiów miejskich i gminnych rad narodowych na odbytych z nimi w tym celu konferencji w siedzibie powiatu lub na miejscu w poszczególnych miastach i gminach albo w inny sposób, który zostanie uznany za właściwy (np. telefonicznie).

2. O dokonaniu wyznaczenia miejskich i gminnych komisarzy spisowych zwoła powiatowi komisarze spisowi Generalnemu Komisarzowi Spisowemu i wojewódzkiemu komisarzowi spisowemu meldunek Nr 2 (§ 67).

3. W terminie do dnia 24 września odbędą powiatowi komisarze spisowi pierwsze odprawy instrukcyjne z miejskimi i gminnymi komisarzami spisowymi. Termin odprawy należy uzgodnić telefonicznie lub telegraficznie z wojewódzkim komisarzem spisowym, ażeby umożliwić mu delegowanie na odprawę swego przedstawiciela. Porządek dzienny odprawy — analogiczny jak odpraw powiatowych komisarzy spisowych (§ 12), a mianowicie:

- 1) zapoznanie uczestników ze znaczeniem i celami Spisu, z istniejącym w danej chwili stanem prac organizacyjnych dot. Spisu na obszarze województwa i powiatu oraz z podstawami prawnymi Spisu;
- 2) informacje o stanie prac przygotowawczych do Spisu (wykazy miejscowości, wykazy nieruchomości, wykazy powierzchniowe gospodarstw rolnych, uporządkowanie numeracji nieruchomości);
- 3) udzielenie wytycznych co do prac organizacyjnych dot. Spisu, jakie będzie należało wykonać na obszarze miast i gmin oraz omówienie terminarza tych prac (z ważniejszych należy wymienić: dokonanie podziału na obwody, rejony i dzielnice spisowe; wer-

bunek kandydatów na obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych; wyszkolenie tych komisarzy; zaopatrzenie ich w formularze spisowe, wyciągi z wykazów nieruchomości oraz wyciągi z wykazów powierzchniowych gospodarstw rolnych, planiki sytuacyjne i inne środki działania);

4) udzielenie wytycznych co do akcji propagandowej Spisu na obszarze miast i gmin;

5) szczegółowe omówienie zakresu Spisu.

4. Drugą odprawę miejskich i gminnych komisarzy spisowych zwołają powiatowi komisarze spisowi w terminie do dnia 5 listopada. Zadaniem tej odprawy będzie szczegółowe omówienie formularzy spisowych oraz sposobu ich wypełniania, jak również złożenie sprawozdań ze stanu całokształtu prac spisowych na obszarze miast i gmin. Również termin tej drugiej odprawy należy uzgodnić z wojewódzkim komisarzem spisowym celem umożliwienia mu delegowania na odprawę swego przedstawiciela.

5. Zwolywanie miejskich i gminnych komisarzy spisowych częściej, niż jest to przewidziane w ust. 3 i 4, może mieć miejsce tylko w razie pilnej konieczności, przy czym termin takiej odprawy nie może kolidować z terminami innych czynności miejskich i gminnych komisarzy spisowych.

6. O odbyciu pierwszych i drugich odpraw miejskich i gminnych komisarzy spisowych złożą powiatowi komisarze spisowi Generalnemu Komisarzowi Spisowemu meldunki Nr 4 i 6 (§ 67).

Nadzór bieżący nad pracami w miastach i gminach. Instruktaż bieżący.

§ 30. 1. Oprócz odpraw, o których mowa w § 29, powiatowi komisarze spisowi powinni stale nadzorować i kontrolować czynności miejskich i gminnych władz spisowych oraz czuwać nad należytym stanem i postępem (terminowością) prac spisowych w powiecie. Nadzór ten i kontrolę powinni powiatowi komisarze spisowi wykonywać osobiście oraz przez podległy im (przydzielony do powiatowego referatu spisowego) personel instruktorski, zarówno w drodze rozpatrywania nadsyłanych z miast i gmin sprawozdań i udzielania pisemnych odpowiedzi na kierowane do nich pisma, jak i poprzez inspekcje w terenie, wydawanie na miejscu właściwych zarządzeń, udzielanie wyjaśnień, wskazówek itp. oraz przez udział w wyszkoleniu obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych (§ 35).

2. W razie wątpliwości co do sposobu postąpienia lub ustosunkowania się w konkretnych przypadkach, należy bezzwłocznie (ew. telefonicznie lub telegraficznie) przekazywać sprawę do rozstrzygnięcia wojewódzkiemu komisarzowi spisowemu, a o ile sprawa ma charakter ogólny — Generalnemu Komisarzowi Spisowemu.

Prace przygotowawcze do Spisu. Wykazy „N”, „M”, „Mz” oraz „W₁” do „W₅”. Uporządkowanie numeracji nieruchomości.

§ 31. 1. Do obowiązków powiatowego komisarza spisowego należy również przeprowadzanie stałej i systematycznej kontroli prac przygotowawczych do Spisu, jak również wykonanie w ramach tych prac czynności, przewidzianych w podanych niżej przepisach i zarządzeniach dla szczebla powiatowego. Powyższe dotyczy:

a) wykazów nieruchomości („N”) i miejscowości („M” i „Mz”);

b) wykazów powierzchniowych gospodarstw rolnych („W₁” do „W₅”);

c) uporządkowania numeracji nieruchomości.

2. Co do wykazów „N”, „M” i „Mz”, to sporządzenie ich zostało zarządzone przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w porozumieniu z b. Ministrem Administracji Publicznej w dniu 25 lutego 1950 r. za Nr 6165/11/50 (Dz. Urz. M. A. P. Nr 11, poz. 72) na podstawie uchwały Rady Ministrów z dnia 10 sierpnia 1949 r. (Monitor Polski Nr A-55, poz. 745). Terminy sporządzenia tych wykazów upływały: dla wykazów „N” w dniu 15 kwietnia, dla wykazów „M” w dniu 1 maja, a dla wykazów „Mz” w dniu 15 maja b. r. Wszystkie te wykazy powinny być zaktualizowane na dzień 1 października, a następnie stale utrzymywane w stanie aktualności aż do dnia Spisu dla celów, o których mowa w §§ 52 do 54 i 59. Powiatowi komisarze spisowi powinni sprawdzić, czy odpowiednie jednostki prezydiów powiatowych rad narodowych (b. starostwa powiatowe) przeprowadziły kontrolę właściwego sporządzenia tych wykazów, w przeciwnym zaś razie kontrolę tę przeprowadzić obecnie, a następnie dopilnować, by wykazy te były istotnie stale aktualizowane aż do dnia Spisu. Co do wykazów „Mz” należy sprawdzić i dopilnować, aby wszelkie zmiany wprowadzane do tych wy-

kazów, czy to w wyniku kontroli czy w wyniku aktualizacji przed lub po dniu 1 października, były podawane do wiadomości Generalnego Komisarza Spisowego celem odnotowania tych zmian w egzemplarzu wykazów „Mz” posiadanych przez tego komisarza. W sprawie aktualizacji wykazów „N”, „M” i „Mz”, będą wydane jeszcze przez Generalnego Komisarza Spisowego oddzielne zarządzenia.

3. Co do wykazów „W₁” do „W₅”, to sporządzenie ich zostało już częściowo zarządzone przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w dniu 7 sierpnia 1950 r. za Nr 6163/13/50 (częściowo będzie zarządzone w najbliższym czasie) na podstawie wspomnianej wyżej uchwały Rady Ministrów z dnia 10 sierpnia 1949 r. zmienionej uchwałą Rady Ministrów z dnia 26 lipca 1950 r. (Monitor Polski Nr A-86, poz. 1062). Terminy sporządzenia tych wykazów upływają: dla „W₁” i „W₂” w dniu 1 września, dla „W₃” i „W₄” w dniu 1 października oraz dla „W₅” w dniu 7 października. Również i te wykazy, służąc celom organizacji Spisu i kontroli Spisu na odcinku gospodarstw rolnych (§§ 52 do 54 i 59), muszą być utrzymywane w stanie aktualności aż do dnia Spisu. Powiatowi komisarze spisowi powinni dopilnować dotrzymania terminów sporządzenia wykazów „W₁” do „W₅” przez miejskich i gminnych komisarzy spisowych, przeprowadzić kontrolę właściwości sporządzenia wykazów „W₂” i „W₃” po nadesłaniu ich do powiatu oraz sporządzić i przesłać w terminie do Generalnego Komisarza Spisowego wykaz „W₅”.

4. Co do uporządkowania numeracji nieruchomości, to zostało ono zarządzone przez b. Ministra Administracji Publicznej okólnikiem Nr 3 z dnia 13 stycznia 1950 r. (Dz. Urz. M. A. P. Nr 2, poz. 12) oraz rozporządzeniem tego Ministra z dnia 31 stycznia 1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 3, poz. 28). Termin wykonania tej pracy upłynął w dniu 28 lutego b.r. Należy sprawdzić jej wykonanie oraz przeprowadzić dyrywczą kontrolę stanu faktycznego w terenie.

5. W przypadku stwierdzenia, że którakolwiek z prac, wymienionych w ust. 2 do 4, nie została wykonana lub została wykonana niewłaściwie, należy osobę względnie osoby winne niewykonania (niewłaściwego wykonania) pociągnąć do odpowiedzialności przez wystąpienie z odpowiednim wnioskiem do Generalnego Komisarza Spisowego w drodze służbowej przez wojewódzkiego komisarza spisowego. Generalny Komisarz Spisowy zgodnie z § 3 uchwały Prezydium Rządu z dnia 24 czerwca 1950 r. w sprawie przygotowań do Narodowego Spisu Powszechnego 1950 r. (Monitor Polski Nr A-78, poz. 908) przedłożył te wnioski Prezydium Rady Ministrów.

Propaganda Spisu na obszarze powiatu.

§ 32. Podobnie jak na obszarze całego województwa (§ 16) należy przeprowadzić odpowiednią propagandę Spisu na obszarze każdego powiatu, ażeby uświadomić należycie ludność powiatu co do znaczenia i celów Spisu. Propagandę tę przeprowadza powiatowa władza spisowa przy współudziale powiatowej komisji spisowej. Wskazówki podane w § 16 mają tutaj odpowiednio zastosowanie. Oprócz środków, wymienionych w § 16, należy jak najszersze wykorzystać dla sprawy propagandy Spisu osobiste bezpośrednie kontakty z ludnością, jak również należy odpowiednio zorganizować do przeprowadzenia tej propagandy miejskie i gminne władze i komisje spisowe.

Zatwierdzenie podziału na obwody i rejony spisowe. Numeracja obwodów.

§ 33. 1. W terminie do dnia 21 października sprawdzają powiatowi komisarze spisowi na podstawie nadesłanych z miast i gmin wykazów obwodów i rejonów (wzór wykazu — załącznik Nr 4), czy został właściwie dokonany podział tych miast i gmin na obwody i rejony spisowe. Zasady tego podziału, podane w §§ 52 i 53, powinny być bezwzględnie utrzymane. Odchylenia mogą mieć miejsce tylko wówczas, gdy są wyraźnie przewidziane w tych zasadach. Odchylenia nieprzewidziane w zasadach są niedopuszczalne, gdyż mogą one nie tylko utrudnić przeprowadzenie Spisu, lecz również w niektórych przypadkach częściowo uniemożliwić późniejsze opracowanie materiału spisowego w Głównym Urzędzie Statystycznym. Szczególnie dokładnie należy sprawdzić prawidłowość podziału na obwody, które są podstawową jednostką przeprowadzenia Spisu i późniejszych opracowań. W przypadku stwierdzenia niewłaściwości należy wprowadzić do obydwóch egzemplarzy wykazów odpowiednie zmiany i uzupełnienia, po czym wykazy zatwierdzić.

2. Po zatwierdzeniu wykazów należy ponumerować obwody spisowe w jednej ciągłej i bez przerw numeracji dla całego powiatu — w porządku alfabetycznym miast, a następnie gmin. Numery obwodów należy uwidocznić w rubryce 1-szej na obydwu nadesłanych z miast i gmin egzemplarzach wykazów obwodów i rejonów (§ 52), po

czym 1 ich egzemplarz zwrócić miejskim i gminnym komisarzom spisowym w podanym wyżej terminie do dnia 21 października, drugi zaś egzemplarz zatrzymać u siebie.

3. O zatwierdzeniu podziału miast i gmin powiatu na obwody i rejony spisowe złożą powiatowi komisarze spisowi Generalnemu Komisarzowi Spisowemu i wojewódzkiemu komisarzowi spisowemu meldunek Nr 5 (§ 67).

Werbunek i mianowanie obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych. Związane z tym czynności.

§ 34. 1. Obowiązek zapewnienia Spisowi należytej ilości kadr kandydatów na obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych ciąży nie tylko na miejskich i gminnych, lecz również na powiatowej władzy i komisji spisowej (§§ 24 i 25), które powinny w tym celu przeprowadzić na szczeblu powiatu, zgodnie z wytycznymi otrzymanymi od wojewódzkiej władzy spisowej, odpowiednią akcję propagandową i werbunkową, współdziałając z miejscowymi organizacjami partyjnymi, związkowymi i społecznymi oraz z kierownikami miejscowych urzędów, instytucyj, szkół itp.

2. Samo przyjmowanie zgłoszeń kandydatów należy do miejskich i gminnych władz spisowych, które zgłoszenia te, wpisane do listy kandydatów (wzór listy — załącznik Nr 5), przedstawiają w dniu 4 listopada powiatowej władzy spisowej do zatwierdzenia. Zatwierdzenia mogą być tylko kandydaci posiadający kwalifikacje, określone w § 55 ust. 2.

3. Po sprawdzeniu kwalifikacyj kandydatów na podstawie nadesłanych list i ewentualnym skreśleniu z nich osób nieodpowiednich, powiatowa władza spisowa w terminie do dnia 11 listopada:

- 1) zatwierdza listy, co jest równoznaczne z mianowaniem umieszczonych na nich, a nieskreślonych z nich osób jako komisarzy spisowych; w nagłówku list określa wyrazy: „kandydatów na” (w ten sposób listy kandydatów stają się listami obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych);
- 2) wystawia dla mianowanych komisarzy legitymacje na dostarczonych przez Główny Urząd Statystyczny drukach według wzoru — załącznik Nr 6; miejsce na legitymacji, w którym ma być podany Nr obwodu (Nr, znak lub nazwa rejonu - dzielnic) pozostawia niewypełnione; po wypełnieniu legitymacji podpisuje je i zaopatruje w pieczęć urzędową (okrągłą) prezydium powiatowej rady narodowej;
- 3) przesyła miejskim i gminnym komisarzom spisowym obydwie egzemplarze zatwierdzonych list, legitymacje i odpowiednią ilość nadesłanych przez Główny Urząd Statystyczny druków zobowiązań komisarzy (według wzoru — załącznik Nr 7) — celem wykonania dalszych czynności, przewidzianych w § 56.
4. O dokonany zatwierdzeniu (mianowaniu) obw., rej. i dzielnic. komisarzy spisowych składają powiatowi komisarze spisowi Generalnemu Komisarzowi Spisowemu i wojewódzkiemu komisarzowi spisowemu meldunek Nr 7 (§ 67).

5. Po otrzymaniu z powrotem 1 egzemplarza list komisarzy z wypełnionymi już numerami przydzielonych im obwodów (numerami, znakami i nazwami rejonów i dzielnic) powiatowy komisarz spisowy wpisuje nazwiska i imiona obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy do rubryk 6 i 8 wykazu obwodów i rejonów (§ 33).

Organizacja wyszkolenia obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych.

§ 35. Jednocześnie z mianowaniem obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych powiatowi komisarze spisowi zarządzają i dopilnują, ażeby zgodnie z § 57 oraz ewent. późniejszymi wskazówkami i wytycznymi Generalnego Komisarza Spisowego miejscy i gminni komisarze spisowi przeprowadzili wyszkolenie obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych. Wyszkolenie to przeprowadzają miejscy i gminni komisarze spisowi we własnym zakresie w swych siedzibach urzędowych, przy pomocy jednak powiatowych komisarzy spisowych, którzy bądź wezmą osobiste udział w tym szkoleniu, bądź będą w tym celu delegować do poszczególnych miast i gmin odpowiednich wykładowców z powiatów.

Zaopatrzenie miejskich i gminnych władz spisowych w formularze i druki spisowe. Kontrola rozdziału formularzy.

§ 36. 1. Otrzymane z Głównego Urzędu Statystycznego przesyłki formularzy i druków spisowych powiatowy komisarz spisowy rozdzielił między miasta i gminy powiatu

stosownie do wskazówek otrzymanych z Głównego Urzędu Statystycznego i rozesłać względnie doręczyć miejskim i gminnym komisarzom spisowym w terminie do dnia 11 listopada prowadząc przy tym kontrolę rozdziału niektórych formularzy według wzoru — załącznik Nr 8. Wypełnione arkusze tej kontroli wraz z takimi samymi arkuszami wypełnionymi przez miejskich i gminnych komisarzy spisowych należy po Spisie odesłać wraz z całym materiałem spisowym do Głównego Urzędu Statystycznego. Druków kontroli, o której mowa, dostarczy Główny Urząd Statystyczny.

2. Rezerwę formularzy i druków zatrzyma powiatowy komisarz spisowy zgodnie z dyspozycjami, jakie otrzyma z Głównego Urzędu Statystycznego, u siebie. Podczas Spisu użyje tej rezerwy według potrzeby. W razie wyczerpania się rezerwy powiatowej, zwróci się telefonicznie lub telegraficznie lub przez umyślnego posłańca o potrzebną ilość formularzy i druków do wojewódzkiego komisarza spisowego.

3. Skrzynie, w których nadejdą przesyłki formularzy i druków spisowych z Głównego Urzędu Statystycznego, należy przechować w stanie nieuszkodzonym, gdyż w tych samych skrzyniach będzie po Spisie przesyłany materiał spisowy do Głównego Urzędu Statystycznego. Zwraca się uwagę na konieczność zachowania ostrożności przy otwieraniu skrzyń, ażeby nie uszkodzić ich wieka, a to dlatego, że na odwrotnej stronie tego wieka jest już umieszczony dla przesyłki powrotnej adres Głównego Urzędu statystycznego.

Nadzór nad zaopatrzeniem obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych w formularze spisowe i inne środki działania.

§ 37. Powiatowi komisarze spisowi dopilnują, ażeby wszyscy obwodowi, rejonowi i dzielnicowi komisarze spisowi zostali zaopatrzeni we właściwych terminach:

- 1) w formularze spisowe (§ 58);
- 2) w aktualne na dzień 2 grudnia wyciągi z wykazów nieruchomości i wykazów powierzchniowych gospodarstw rolnych oraz w planiki sytuacyjne (§ 59);
- 3) lokal, światło, materiały piśmienne, bilety na miejskie środki komunikacyjne w miastach posiadających tego rodzaju środki, ew. podwoje, ew. asystencję urzędową (§ 60).

Nadzór nad przeprowadzeniem Spisu. Rozstrzygnięcie wątpliwych spraw. Pomoc komisarzom spisowym.

§ 38. 1. Nad samym przeprowadzeniem Spisu powinni powiatowi komisarze spisowi przy współdziałaniu z powiatową komisją spisową rozteczyć ścisły nadzór i kontrolę, która powinna trwać aż do chwili otrzymania sprawozdania o ukończeniu Spisu w ostatnim obwodzie powiatu. Wszystkie powstające podczas Spisu wątpliwości powinny być powiatowym komisarzom spisowym bezzwłocznie telefonicznie bądź w innej najkrótszej drodze komunikowane i przez nich natychmiast rozstrzygane. W miarę potrzeby należy w podobnym trybie zwracać się o wyjaśnienia do wyższych władz: wojewódzkiego i Generalnego Komisarza Spisowego.

2. Baczną uwagę należy zwrócić na sprawność przebiegu Spisu pod względem organizacyjnym i technicznym. Wobec tego, że Spis musi być we wszystkich obwodach przeprowadzony z całkowitą dokładnością i w przewidywanych terminach, należy do tych obwodów, które wykazały słabszy przebieg, kierować natychmiast właściwe środki zaradcze i pomoce.

3. W przypadku stwierdzenia podczas Spisu jakichkolwiek niewłaściwości ze strony obwodowego, rejonowego lub dzielnicowego komisarza spisowego, należy te niewłaściwości bezzwłocznie usuwać, a w razie stwierdzenia karygodnych zaniedbań z jego strony, zasadniczej nieprzydatności lub nadużyć — bezzwłocznie zmienić komisarza, w przypadku nadużyć kierując zarazem odpowiednie doniesienie do organów Milicji Obywatelskiej.

Rozstrzygnięcie ew. reklamacji ludności.

§ 39. 1. W przypadku, jeśli czy to wskutek niewłaściwego przeprowadzenia Spisu przez obwodowego komisarza spisowego lub wskutek mylnego poglądu osób, które podlegają obowiązkowi spisowemu, wpłynęły do jakichkolwiek władz i organów reklamacje co do właściwości dokonanych w formularzach spisowych zapisów, należy reklamacje te bezzwłocznie przekazywać powiatowemu komisarzowi spisowemu, który: a) rozstrzyga je w ciągu 7 dni od chwili wpływu, b) zawiadamia o swej decyzji osobę reklamującą i c) wydaje wiążące się z tym zarządzenia.

2. Od decyzji powiatowego komisarza spisowego przysługują osobie reklamującej prawo odwołania się w ciągu

14 dni od chwili otrzymania decyzji do wojewódzkiego komisarza spisowego, który rozstrzyga ostatecznie. O przysługującym prawie odwołania się należy osobę reklamującą powiadomić. Wniesienie reklamacji oraz wniesienie odwołania nie wstrzymuje dokonania zapisu, co do którego wniesiono reklamację, ani nie powoduje zmiany tego zapisu — do czasu ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy.

3. Decyzje, które zapadną po odesłaniu materiału spisowego do Głównego Urzędu Statystycznego, należy w odpisie przesyłać do tego urzędu, a to celem ewent. dokonania zmian w zapisach, których decyzja dotyczy.

Sprawdzenie materiału spisowego. Dokonanie poprawek i uzupełnień. Ewentualny Spis dodatkowy.

§ 40. 1. Otrzymałszy najpóźniej dnia 20 grudnia materiały spisowe od miejskich i gminnych komisarzy spisowych — niezależnie od kontroli, przeprowadzonej przez tych komisarzy — powiatowi komisarze spisowi przeprowadzą kontrolę tych materiałów pod względem zupełności, dokładności i układu.

2. W przypadku stwierdzenia, że w poszczególnych obwodach spisowych bądź opuszczono podlegające Spisowi miejscowości, nieruchomości, mieszkania, osoby lub gospodarstwa rolne, bądź spisano je podwójnie, bądź dokonano pewnych zapisów wadliwie, powiatowy komisarz spisowy zarządzi dokonanie odpowiednich uzupełnień i poprawek, a w przypadku, gdy kontrola wykaze poważniejsze braki w zupełności Spisu lub braki w dokładności zapisów w stopniu wykluczającym ich późniejsze opracowanie, powiatowy komisarz spisowy wystąpi telegraficznie do Generalnego Komisarza Spisowego z wnioskiem o zarządzenie Spisu dodatkowego w danym obwodzie. We wniosku należy podać, którego obwodu wniosek dotyczy oraz z jakich powodów ma się Spis odbyć dodatkowo. O wniosku należy jednocześnie powiadomić pisemnie wojewódzkiego komisarza spisowego. Po otrzymaniu przychylniej dla wniosku odpowiedzi (również telegraficznie) od Generalnego Komisarza Spisowego należy wyznaczyć termin przeprowadzenia dodatkowego Spisu i Spis ten przeprowadzić w sposób, jak Spis główny. O dodatkowym Spisie i jego terminie należy ludność obwodu zawiadomić, powołując się na zarządzenie Generalnego Komisarza Spisowego. Po przeprowadzeniu dodatkowego Spisu należy materiał spisowy danego obwodu dołączyć do materiału powiatu. Spis dodatkowy należy przeprowadzić możliwie w najkrótszym terminie, aby nie opóźnić wykonania następnych czynności (§§ 41—45) w stosunku do całego powiatu łącznie z obwodem ew. obwodami, w których został przeprowadzony Spis dodatkowy. Spis dodatkowy powinien być przeprowadzony według stanu z tego samego dnia, co Spis główny, tj. według stanu z dnia 2-go na 3-ci grudnia. Należy podkreślić, że Spis dodatkowy jest poważnym zaburzeniem w całokształcie akcji spisowej w Państwie, a to z uwagi na niebezpieczeństwo zatarcia się w pamięci ludzkiej w chwili spisowania stanu faktycznego sprzed wielu dni wstecz oraz ze względu na dodatkowe koszty i stratę czasu. Dlatego też należy dążyć przez należytą organizację i kontrolę Spisu głównego do tego, ażeby nie dopuścić do ewentualności powtarzania Spisu.

Powiatowe zestawienie materiału spisowego.

§ 41. W terminie do dnia 31 grudnia powiatowi komisarze spisowi sporządzą w 3 egzemplarzach na podstawie miejskich i gminnych arkuszy zbiorczych, sporządzonych na formularzach „D” i „K”, powiatowe arkusze zbiorcze na formularzach „E” i „L” i prześlą je w tymże terminie po 1 egzemplarzu Generalnemu Komisarzowi Spisowemu i wojewódzkiemu komisarzowi spisowemu. Trzeci egzemplarz powiatowych arkuszy zbiorczych zatrzymuje powiatowy komisarz spisowy na razie u siebie, a następnie wraz z całością materiału spisowego (§ 43) odesła do Głównego Urzędu Statystycznego.

Telegraficzne zakomunikowanie ogólnych wyników Spisu.

§ 42. 1. W terminie do dnia 31 grudnia powiatowi komisarze spisowi prześlą Generalnemu Komisarzowi Spisowemu telegraficznie ogólne wyniki Spisu na obszarze powiatu. Telegram ma być przygotowany i przesłany według następującego schematu:

„Spisgus Warszawa

powiat (miasto wydzielone) . . . . .

a . . . . . b . . . . . c . . . . .

Powiatowy Komisarz Spisowy

(nazwisko i imię)

2. Pod literami a, b, c należy wpisać następujące liczby wynikające z podsumowania powiatowego arkusza zbiorczego — formularz „E”:

pod a—ludność zamieszkała na obsz. powiatu (m. wydział.) **ogółem**
 pod b—ludność zamieszkała na obsz. powiatu (m. wydział.) **pleci męskiej**
 pod c—ludność zamieszkała na obsz. powiatu (m. wydział.) **pleci żeńskiej**

3. O ileby podane w telegramie liczby nie były zupełne dla całego powiatu lub o ileby budziły jakieś poważniejsze zastrzeżenia, należy przed podpisem na telegramie dodać jeszcze wyraz: „pismo” i jednocześnie z telegramem przesać Generalnemu Komisarzowi Spisowemu listem poleconym bliższe wyjaśnienie sprawy.

Przesłanie materiału spisowego.

§ 43. 1. Po wykonaniu czynności, przewidzianych w §§ 40—42, należy nadesłać do miast i gmin materiał spisowy wraz z miejskimi i gminnymi arkuszami zbiorczymi — formularze „D” i „K” i trzecim egzemplarzem powiatowych arkuszy zbiorczych — formularze „E” i „L” zapakować do skrzyń drewnianych, w których nadeszły formularze i druki przed Spisem (§ 36) i przesać do Głównego Urzędu Statystycznego w terminie do dnia 15 stycznia 1951 r.

2. Materiał należy zapakować w układzie według poszczególnych miast i gmin, umieszczając na wierzchu w specjalnej tekturze zbiorczej materiał powiatowy.

3. Po zapakowaniu materiału i jego zabezpieczeniu w skrzyni (uszczelnieniu) należy zabić wieko skrzyni, umieszczając je w ten sposób, by strona z wydrukowanym i nalepionym adresem Głównego Urzędu Statystycznego była na wierzchu — a następnie przesać do Głównego Urzędu Statystycznego ekspresową przesyłką kolejową. W razie uszkodzenia lub zniszczenia nalepki z adresem należy nakleić inną ze znajdującego się w skrzyni zapasu. Organy kolejowe zostaną uprzedzone o konieczności roztoczenia należytej opieki nad tymi przesyłkami celem ich odpowiedniego zabezpieczenia i szybkiej dostawy według przeznaczenia.

4. W miarę potrzeby zostaną wydane dodatkowe instrukcje w sprawach będących przedmiotem niniejszego paragrafu.

Gólne sprawozdanie z przebiegu akcji spisowej na obszarze powiatu.

§ 44. 1. Jednocześnie z przygotowaniem materiału spisowego do przesyłki do Głównego Urzędu Statystycznego powiatowe władze spisowe sporządzą ogólne sprawozdanie z przebiegu akcji spisowej na obszarze powiatu w 3 egzemplarzach, z których po 1 egzemplarzu przesać Generalnemu Komisarzowi Spisowemu i wojewódzkiej władzy spisowej w terminie do dnia 25 stycznia 1951 r. Materiały nadesłane przez miejskie i gminne władze spisowe pozostają w powiecie.

2. Sprawozdanie powinno być sporządzone na podstawie własnych materiałów i spostrzeżeń oraz materiałów i spostrzeżeń miejskich i gminnych władz spisowych. Należy zaznaczyć, że sprawozdania powiatowe z przebiegu akcji spisowej będą traktowane jako podstawowy materiał analityczny, który niezależnie od właściwych celów sprawozdawczych ma zarazem dać Głównemu Urzędowi Statystycznemu możliwość wyprowadzenia wniosków i doświadczeń ze Spisu tegorocznego, zwłaszcza zaś dot. jego organizacji, a to w celu wykorzystania ich przy organizowaniu następnych spisów powszechnych. Z tych względów należy przywiązać jak największą wagę do należytego opracowania tych sprawozdań.

3. Sprawozdanie powinno być sporządzone według następującego wzoru:

I. Uwagi dotyczące formularzy spisowych oraz wskazań i objaśnień do poszczególnych rubryk i pytań formularzy:

- 1) Czy pytania nie budziły nieporozumień i czy objaśnienia poszczególnych pytań były właściwie rozumiane? Jakże zmiany w sformułowaniach należałoby zastosować na przyszłość?
- 2) Czy układ formularzy, zwłaszcza sposób przenoszenia danych z jednego formularza na drugi, nie powodował trudności?
- 3) Czy strona graficzna formularzy nie nasuwała zastrzeżeń? Podać jakie?

II. Uwagi dotyczące wartości otrzymanych wyników:

- 4) Czy były przypadki podwójnego spisywania lub pominięcia miejscowości, nieruchomości, budynków, mieszkań, gospodarstw rolnych lub osób?

Z jakich przyczyn?

- 5) Jakie spostrzeżenia poczyniono co do dokładności wypełnienia poszczególnych rubryk? Jeżeli odpowiedzi były niedokładne, to z jakich przyczyn? Jakie odpowiedzi budziły zastrzeżenia z uwagi na trudność samych pytań?

III. Uwagi dotyczące techniki przeprowadzenia Spisu:

- 6) Czy formularze spisowe zostały dostarczone obwodowym komisarzom w dostatecznej ilości i bez spóźnień? Ewentualne przyczyny braków i spóźnień?
- 7) Czy i jakie pojawiły się trudności przy przeprowadzaniu podziału na obwody, rejony i dzielnice spisowe?
- 8) Czy werbunek kandydatów na obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych napotykał na trudności i na jakie?
- 9) Jaka liczba (podać w liczbie bezwzględnej i w liczbie procentowej) obwodowych komisarzy spisowych w powiecie zawiodła z jakichkolwiek powodów i musiała być zastąpiona przez komisarzy rezerwowych?
- 10) W jaki sposób odbyło się szkolenie obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych? Czy szkolenie to przeprowadzono na miejscu w poszczególnych miastach i gminach? Jak długo (ile godzin) przeciętnie ono trwało? Czy wykładowcy byli delegowani z powiatu, czy też byli miejscowi (z danej gminy, miasta)?
- 11) Czy obwodowi, rejonowi i dzielnicowi komisarze spisowi byli zaopatrzeni w wyciągi z wykazów nieruchomości i z wykazów powierzchniowych gospodarstw rolnych oraz w planiki sytuacyjne oraz czy posługiwali się nimi podczas Spisu?
- 12) W jaki sposób dokonano rozdziału formularzy spisowych między obwodowych komisarzy spisowych?
- 13) Czy kontrola materiału spisowego, przeprowadzona po Spisie, ujawniła większe zaniedbania obwodowych komisarzy spisowych i ewent. jakie?
- 14) Czy terminy, wyznaczone w niniejszej instrukcji oraz w „Instrukcji technicznej w sprawie przeprowadzenia Spisu”, były dostateczne do należytego wykonania odnośnych czynności? Jeśli nie, to które były niedostateczne i dlaczego?
- 15) Czy zaszły przeszkody przy wysyłce materiału spisowego do Głównego Urzędu Statystycznego i ewent. jakie?

IV. Uwagi dotyczące działalności komisji spisowych:

- 16) Jak wypełniły swe poszczególne zadania miejskie, gminne i powiatowe komisje spisowe? Czy wykazały aktywną działalność i aktywne współdziałanie z władzami spisowymi, z innymi urzędami i instytucjami oraz z organizacjami partyjnymi, związkowymi i społecznymi? Jakie ewent. braki wystąpiły w organizacji komisji?

V. Uwagi dotyczące stosunku ludności do Spisu:

- 17) Czy ludność była należyście uświadomiona co do znaczenia i celów Spisu?
- 18) Czy były próby uchylania się od Spisu?
- 19) Czy miały miejsce przypadki udzielania rozmyślnie fałszywych odpowiedzi? W jakich formularzach i na jakie pytania?

VI. Inne uwagi.

Wnioski w sprawie premii, nagród i dyplomów uznania.

§ 45. 1. W terminie do dnia 31 grudnia powiatowe władze spisowe sporządzą i przesać wojewódzkiej władzy spisowej wnioski o przyznanie premii pieniężnych wszystkim obwodowym, rejonowym i dzielnicowym komisarzom spisowym, którzy przeprowadzili Spis dokładnie i w terminie. Wnioski powinny być oparte na ocenie pracy wym. wyż. komisarzy dokonanej przez miejskie i gminne władze spisowe nr odwrotnej stronie zobowiązań komisarzy (§ 36), na wynikach sprawdzenia materiału spisowego (§ 40) oraz na spostrzeżeniach uzyskanych podczas kontroli przeprowadzenia Spisu. Zawarta we wnioskach ocena pracy komisarzy powinna być jak najdokładniejsza i jak najbardziej obiektywna. Nadużycia będą ścigane na drodze sądowej.

2. Oprócz wniosków w sprawie premii, wystąpią powiatowe władze spisowe do wojewódzkiej władzy spisowej w podanym wyżej terminie z wnioskiem o przyznanie nagród pieniężnych i dyplomów uznania tym spośród obwo-

dowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych oraz innych osób, nie wyłączając miejskich, gminnych powiatowych komisarzy spisowych, którzy w wybitny sposób przyczynili się do należytego przeprowadzenia Spisu i wykonania czynności pospisowych na obszarze powiatu.

3. Szczegółowe wskazówki co do sposobu sporządzania wniosków będą zawarte w przepisach, o których mowa w § 19 ust. 1.

CZĘŚĆ IV. MIEJSKIE I GMINNE WŁADZE SPISOWE.

Wytyczne ogólne.

§ 46. Ponieważ organizacja miejskich i gminnych władz spisowych oraz czynności tych władz wiąże się jak najściślej z organizacją i czynnościami powiatowych władz spisowych i są współzależne, przeto miejskie i gminne władze spisowe są obowiązane zapoznać się dokładnie i ze szczegółami nie tylko z częścią niniejszą instrukcji, lecz z takim samym stopniem z częścią poprzednią, dotyczącą powiatowych władz spisowych. Ułatwi im to właściwe zorientowanie się w całości zagadnienia, a w wielu przypadkach dostarczy cennych wskazówek co do własnego postępowania.

Organizacja miejskich i gminnych władz spisowych.

§ 47. 1. Miejskie i gminne władze spisowe wyznaczają miejskich (gminnych) komisarzy spisowych w terminie do dnia 16 września.

2. Przy wyznaczaniu miejskich i gminnych komisarzy spisowych należy wziąć pod uwagę w szczególności następujące kandydatury: 1) członków prezydium miejskiej (gminnej) rady narodowej, 2) miejskiego (gminnego) referenta statystycznego przy prezydium tej rady.

3. Kandydat na miejskiego (gminnego) komisarza spisowego powinien posiadać analogiczne kwalifikacje na to stanowisko jak kandydaci na powiatowych komisarzy spisowych, a mianowicie odpowiednie kwalifikacje polityczne i obywatelskie oraz zdolności organizacyjne.

4. Kandydatura na miejskiego (gminnego) komisarza spisowego powinna być przed wyznaczeniem uzgodniona z powiatowym komisarzem spisowym.

5. Miejski (gminny) komisarz spisowy powinien być zwolniony od innych zajęć służbowych, które by ograniczyły możliwość należytego spełniania przez niego czynności spisowych.

6. Miejska (gminna) władza spisowa jednocześnie z wyznaczeniem miejskiego (gminnego) komisarza spisowego przydzieli mu odpowiednią do potrzeby pomoc fachową i biurową, a w większych miastach powoła do życia miejski referat spisowy. Skład personelu tego referatu powinien odpowiadać potrzebom i być zależnym od wielkości miasta oraz od ilości obwodów, rejonów i dzielnic. Referat powinien być wyposażony w odpowiednie rzeczowe środki działania.

7. W gminach należy wykorzystać do czynności wykonawczych oraz do ewent. asystencji urzędowej — sołtysów.

Podstawy działania.

§ 48. 1. Miejskie i gminne władze spisowe oraz miejscy i gminni komisarze spisowi działają według niniejszej instrukcji oraz według instrukcji i zarządzeń powiatowej władzy spisowej (powiatowego komisarza spisowego).

2. Władze spisowe wyższych szczebli (Generalny Komisarz Spisowy i wojewódzki komisarz spisowy) mogą w razie pilnej konieczności wydawać zarządzenia bezpośrednio miejskim i gminnym władzom (komisarzom) spisowym, powiadając jednocześnie o tym powiatową władzę spisową (powiatowego komisarza spisowego).

Zadania.

§ 49. Do zadań miejskich i gminnych władz spisowych należy organizacja i przeprowadzenie Spisu na obszarze miasta (gminy), w szczególności zaś:

- 1) powołanie miejskiej (gminnej) komisji spisowej (§ 50);
- 2) zaktualizowanie wykazów nieruchomości, wykazów miejscowości oraz sporządzenie wykazów powierzchniowych gospodarstw rolnych (§ 51);
- 3) dokonanie podziału miasta (gminy) na obwody, rejony i dzielnice spisowe (§§ 52 do 54);
- 4) werbunek kadr kandydatów na obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych (§ 55);

- 5) przydzielenie wym. wyż. komisarzom spisowym obwodów, rejonów i dzielnic; doręczenie im legitymacji i odebranie od nich zobowiązań (§ 56);
- 6) wyszkolenie wym. wyż. komisarzy (§ 57);
- 7) zaopatrzenie wym. wyż. komisarzy w formularze spisowe (§ 58);
- 8) zaopatrzenie wym. wyż. komisarzy w wyciągi z wykazów nieruchomości i wykazów powierzchniowych gospodarstw rolnych oraz planiki sytuacyjne, jak również w inne środki działania (§§ 59 i 60);
- 9) propaganda Spisu na obszarze miasta — gminy (§ 61);
- 10) nadzór nad przeprowadzeniem Spisu; rozstrzygnięcie powstających w toku Spisu wątpliwości komisarzy spisowych; przyjmowanie reklamacji ludności (§ 63);
- 11) sprawdzenie materiału spisowego po przeprowadzeniu Spisu, dokonanie poprawek i uzupełnień i ew. wystąpienie z wnioskami o przeprowadzenie Spisu dodatkowego (§ 64);
- 12) sporządzenie miejskich (gminnych) zestawień materiału spisowego (§ 65);
- 13) przesłanie materiału spisowego i zestawień materiału spisowego powiatowemu komisarzowi spisowemu (§ 65);
- 14) zwrot powiatowemu komisarzowi spisowemu zobowiązań obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych wraz z uwagami co do ich przydatności i wyników pracy (§ 66).

Miejskie i gminne komisje spisowe.

§ 50. 1. Bezwzględnie po wyznaczeniu miejskich i gminnych komisarzy spisowych wystąpią oni do miejskiej (gminnej) władzy spisowej o określenie liczby członków miejskiej (gminnej) komisji spisowej w granicach od 5 do 10 oraz o określenie organizacji partyjnych, związkowych i społecznych, które mają tych członków do komisji delegować. Po dokonaniu powyższych czynności miejscy i gminni komisarze spisowi porozumią się z organizacjami, po czym wystąpią do miejskiej (gminnej) władzy spisowej o powołanie miejskiej (gminnej) komisji spisowej. Powołanie to powinno nastąpić w terminie do dnia 30 września.

2. Przewodniczącym miejskiej (gminnej) komisji spisowej jest miejski (gminny) komisarz spisowy. Na zastępcę przewodniczącego powinien być wyznaczony przez miejską (gminną) władzę spisową na wniosek miejskiego (gminnego) komisarza spisowego — kierownik referatu statystycznego (referent statystyczny) przy prezydium miejskiej (gminnej) rady narodowej, kierownik miejskiego referatu spisowego lub inny pracownik przydzielony miejskiemu (gminnemu) komisarzowi spisowemu do pomocy (§ 47).

3. Do zadań miejskiej (gminnej) komisji spisowej należy:

- 1) współdziałanie w przeprowadzeniu na obszarze miasta (gminy) propagandy Spisu (§ 61);
- 2) współdziałanie w przeprowadzeniu na obszarze miasta (gminy) akcji werbunkowej kadr kandydatów na obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych (§ 55);
- 3) współdziałanie z miejskimi (gminnymi) komisarzami spisowymi w przeprowadzeniu podczas Spisu kontroli właściwości i zupełności jego przeprowadzenia (§ 63);
- 4) pomoc i doradztwo dla miejskich (gminnych) komisarzy spisowych w innych sprawach.

4. Miejski (gminny) komisarz spisowy zwoła komisję na pierwsze posiedzenie w terminie do dnia 8 października. Na posiedzeniu tym należy uchwalić szczegółowy plan prac komisji. Plan ten po uchwaleniu go przez komisję należy przedstawić do wiadomości powiatowemu komisarzowi spisowemu.

5. Posiedzenia komisji powinny być protokołowane.

6. Członkowie miejskiej (gminnej) komisji spisowej biorą udział w odprawach szkoleniowych obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych (§ 57).

Prace przygotowawcze do Spisu. Wykazy „N” i „M” oraz „W” — uporządkowanie numeracji nieruchomości.

§ 51. 1. Do obowiązków miejskich i gminnych komisarzy spisowych należy również wykonanie (kontynuowanie) prac przygotowawczych do Spisu, przewidzianych dla szczebla miasta i gminy w przepisach i zarządzeniach, podanych w § 31. Powyższe dotyczy:

- a) wykazów nieruchomości („N”) i miejscowości („M”),
  - b) wykazów powierzchniowych gospodarstw rolnych („W₁” do W₄”),
  - c) uporządkowania numeracji nieruchomości.
2. Co do wykazów „N” i „M” należy je zaktualizować na dzień 1 października, a następnie stale aktualizować aż do dnia Spisu dla celów, o których mowa w §§ 52 do 54 i 59. Wprowadzone do wykazów zmiany należy podawać do wiadomości powiatowemu komisarzowi spisowemu celem ich odnotowania na posiadanych przez niego egzemplarzach. Przepisy i zarządzenia dotyczące wykazów „N” i „M” są podane w § 31 ust. 2.
3. Co do wykazów „W₁” do „W₄” należy je wykonać w terminach: „W₁” i „W₂” do dnia 1 września, a „W₃” i „W₄” do dnia 1 października, po czym „W₂” i „W₄” przesłać do powiatowego komisarza spisowego. Ze względu na to, że wykazy te mają podstawowe znaczenie dla sprawy organizacji Spisu i kontroli Spisu na odcinku gospodarstw rolnych (§§ 52 do 54 i 59), należy przywiązać jak największą wagę do właściwego i terminowego sporządzenia i przesłania do powiatów tych wykazów. Przepisy i zarządzenia dotyczące wykazów „W₁” do „W₄” są podane w § 31 ust. 3.
4. Co do uporządkowania numeracji nieruchomości, co zostało już dokończane we wszystkich miastach i gminach w Państwie, należy sprawdzić właściwość przeprowadzenia tej akcji — przez dorywczą kontrolę stanu faktycznego numeracji w poszczególnych miastach i miejscowościach. W przypadku stwierdzenia niewłaściwości lub braków należy bezzwłocznie zarządzić ich usunięcie w sposób określony przez podane w § 31 ust. 4 przepisy i zarządzenia.

Podział na obwody spisowe.

§ 52. 1. Po wykonaniu czynności, o których mowa w poprzednim paragrafie, miejskie i gminne władze spisowe dokonają podziału miast i gmin na obwody spisowe.

2. Obwód spisowy jest podstawową jednostką terenową Spisu. Każda zamieszkała miejscowość, każda zamieszkała nieruchomość oraz każde gospodarstwo rolne muszą być przydzielone do jednego z obwodów spisowych — z wyjątkiem obiektów, wyłączonych spod przeprowadzenia Spisu na ogólnych zasadach (§§ 26 i 27) oraz z wyjątkiem obiektów wyłączonych spod Spisu w ogóle (§ 28).

3. Podziału na obwody spisowe należy dokonać na podstawie wykazów „N”, „M” i „W₃” (§ 51 ust. 2 i 3). Przed dokonaniem podziału należy sprawdzić pełną aktualność wymienionych wykazów na dzień, w którym podział jest dokonywany.

4. Przy przeprowadzaniu podziału na obwody spisowe należy kierować się następującymi zasadami:

- 1) obwód powinien z reguły obejmować 250 osób przewidywanych do spisania. W przypadkach szczególnie uzasadnionych są dopuszczalne przekroczenia tej liczby (np. w przypadku, gdy w przeciwnym razie pozostałaby reszta za mała do utworzenia jeszcze jednego obwodu) do liczby 400 osób. Możliwość tworzenia jeszcze większych obwodów przewiduje pkt 5 (jedna duża nieruchomość) oraz pkt 6 (jedno duże gospodarstwo zbiorowe);
- 2) w gminach, w których istnieją małe miejscowości liczące tylko jedną lub kilka zamieszkałych nieruchomości, można łączyć dwie lub więcej miejscowości w jeden obwód z zastrzeżeniem, by każda taka miejscowość wchodziła w skład danego obwodu całkowicie, tj. by część jej nie była przydzielana do innego obwodu. Natomiast jedna duża miejscowość może, a nawet musi być podzielona na odpowiednią do liczby mieszkańców ilość obwodów (p. wyż. pkt 1). Przypomina się, że za zamieszkaną miejscowość należy uważać każde osiedle (nawet jeżeli jest to tylko jeden dom) stale zamieszkiwane, odróżniające się od sąsiednich osiedli nazwą, a przy jednakowej nazwie odmiennym określeniem rodzaju (wieś, kolonia, osada miejska, osada fabryczna, osada młyńska, osada rybacka, leśniczówka, letnisko, uzdrowisko, cegielnia, stacja kolejowa, schronisko turystyczne itp.). Nie należy natomiast uważać za miejscowość takich zamieszkałych domów i zabudowań, które chociaż są położone oddzielnie lecz nie posiadają własnej nazwy (np. wille stojące na uboczu, budki kolejowe itd.). Domy takie i zabudowania należy zaliczyć do najbliższych miejscowości;
- 3) w żadnym razie nie mogą wchodzić w skład jednego obwodu miejscowości należące do różnych gromad;

- 4) w żadnym razie nie mogą należeć do jednego obwodu dwie lub więcej gromad;
- 5) w żadnym razie nie można przydzielać jednej nieruchomości (nawet naróżnej lub przyległej do 2 lub więcej ulic albo placów) do 2 lub więcej obwodów, lecz całą nieruchomość bez względu na jej wielkość i liczbę przewidywanych do spisania w niej osób przydzielić do jednego obwodu;
- 6) większe gospodarstwa zbiorowe (hotele, obozowiska, pensjonaty, koszary straży ogniowej, baraki i koszary dla robotników, bursy, internaty, domy akademickie, zakłady dla inwalidów, sierot, starców, szpitale, sanatoria, zakłady dla nieuleczalnie chorych, klasztory itd.) bez względu na liczbę przewidywanych do spisania w takim gospodarstwie osób nie powinny być dzielone na kilka obwodów, lecz całe takie gospodarstwo wraz ze wszystkimi mieszkaniami i pomieszczeniami przewidzianymi zamieszkanymi znajdującymi się na terenie tej samej nieruchomości powinno wchodzić w skład jednego obwodu względnie stanowić jeden osobny obwód;
- 7) w miastach i osiedlach o miejskim typie zabudowania należy granicę między obwodami prowadzić środkiem ulic, przydzielając lewą stronę ulicy do jednego, a prawą do drugiego obwodu;
- 8) przy określaniu wielkości i granic obwodu należy uwzględniać lokalne warunki terenowe, sposób zabudowania, warunki komunikacyjne itp., ażeby w miarę możliwości ułatwić komisarzom obwodowym orientację w powierzonym im terenie spisowym i dostęp do niego.

5. Po dokonaniu podziału na obwody spisowe należy dokonać podziału na rejonu spisowe w myśl przepisów i zasad § 53, po czym miejscy i gminni komisarze spisowi sporządzą wykaz tych obwodów i rejonów według wzoru — załącznik Nr 4. Rubryk 1, 6 i 8 narazie nie należy wypełniać. Obydwa egzemplarze wykazu przesyłają miejscy i gminni komisarze spisowi do zatwierdzenia do powiatowego komisarza spisowego w terminie do dnia 14 października. Druków wykazów dostarczy Główny Urząd Statystyczny.

6. Po otrzymaniu z powrotem z powiatu egzemplarza zatwierdzonego wykazu z wypełnioną już rubryką 1-szą (§ 33) tj. z podanymi numerami obwodów, miejscy i gminni komisarze spisowi dokonają podziału komisarzy do obwodów i rejonów według zasad § 56, po czym wypełnią rubryki 6 i 8 wykazu.

7. W przypadku, jeśli po dokonaniu czynności przewidzianych w ust. 1 do 6, a przed dniem Spisu znajdą zmiany w stanie miejscowości, nieruchomości lub gospodarstw rolnych, zwłaszcza zaś jeśli powstanie w tym okresie nowa, nie wykazana poprzednio zamieszkała nieruchomość, miejscowość lub gospodarstwo rolne, miejski (gminny) komisarz spisowy bezzwłocznie uwzględni te zmiany w podziale na obwody i rejonu spisowe i wprowadzi je do wykazu obwodów i rejonów, zawiadamiając jednocześnie o tym powiatowego komisarza spisowego.

Podział na rejonu spisowe.

§ 53. 1. Jednocześnie z podziałem na obwody spisowe dokonają miejskie i gminne władze spisowe podziału miast i gmin na rejonu spisowe jako jednostki pomocnicze, grupujące w sobie pewną ilość obwodów spisowych. Podziału na rejonu spisowe należy dokonać wówczas, gdy ilość obwodów w danym mieście (gminie) przekroczy liczbę 20. Tryb i czynności wykonawcze związane z przeprowadzeniem podziału na rejonu są analogiczne, jak co do podziału na obwody i są wskazane w § 52.

2. Przy przeprowadzaniu podziału na rejonu spisowe należy kierować się następującymi zasadami:

- 1) ilość obwodów wchodząca w skład jednego rejonu powinna w zasadzie wynosić od 10 do 20 w zależności od miejscowych warunków;
- 2) ilość obwodów wchodząca w skład jednego rejonu powinna być w zasadzie jednakowa w danym mieście (gminie). Wyjątki są dopuszczalne, gdy będą tego wymagać miejscowe warunki;
- 3) w żadnym razie nie może obwód być dzielony pomiędzy 2 lub więcej rejonów. Nie może również wchodzić w skład rejonu obwód należący do innego miasta lub gminy.

3. Rejonu powinny być ponumerowane w oddzielnej numeracji dla każdego miasta (gminy) lub oznaczone w inny sposób (znakami odróżniającymi, dużymi literami alfabetu, nazwami używanymi dla części miasta lub jednej z miejscowości wchodzącej w skład rejonu itp.). Numer (znak, nazwę) rejonu należy wpisać do rubr. 7 wykazu obwodów i rejonów spisowych (§ 52).

Podział na dzielnice spisowe.

§ 54. 1. W miastach liczących powyżej 50.000 ludności może być przeprowadzony — oprócz podziału na obwody i rejony spisowe i jednocześnie z tym podziałem — podział na dzielnice spisowe jako dodatkowe jednostki pomocnicze, grupujące w sobie pewną ilość rejonów spisowych. O wprowadzeniu podziału na dzielnice decyduje i podziału tego dokonuje miejska władza spisowa, która w tych miastach pełni zarazem funkcje powiatowej władzy spisowej (§§ 4 i 5).

2. Przy określaniu ilości dzielnic spisowych i ich granic należy uwzględnić miejscowe warunki i potrzeby oraz wziąć pod uwagę istniejący podział na dzielnice miejskie i podział na komisariaty M. O.

3. Dzielnice spisowe należy oznaczyć w sposób odróżniający je od siebie i pozwalający na jak najlepszą orientację komisarzy i władz spisowych w terenie podczas Spisu (np. dużymi literami alfabetu, nazwami dzielnic miejskich, numerami komisariatów M. O. itd.).

4. Numer (znak, nazwę) dzielnicy spisowej oraz nazwisko i imię komisarza, któremu dzielnica zostanie przydzielona (§ 56), należy odnotować na wykazie obwodów i rejonów, poświęcając na ten cel jeden wiersz wykazu wzdłuż wszystkich rubryk przed wpisaniem przynależnych do dzielnicy rejonów.

Werbunek kadr kandydatów na obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych.

§ 55. 1. W celu zapewnienia Spisowi odpowiedniej ilości kadr kandydatów na obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych miejskie i gminne władze spisowe powinny przeprowadzić odpowiednią akcję werbunkową na obszarze miasta (gminy) zgodnie z wytycznymi otrzymanymi od powiatowej władzy spisowej — przy współudziale miejskiej (gminnej) komisji spisowej oraz w porozumieniu z miejscowymi organizacjami partyjnymi, związkowymi i społecznymi i kierownikami miejscowych urzędów, instytucji, szkół itp. Werbunek kadr należy oprzeć na dobrowolnym zgłaszaniu się kandydatów. Ilość zgłoszeń musi być większa co najmniej o 30% od łącznej ilości obwodów, rejonów i dzielnic. Należy się bowiem liczyć z tym, że pewna ilość zgłaszających się odpadnie przy zatwierdzeniu kandydatów w powiecie (§ 34), następnie, że pewna ilość zatwierdzonych już kandydatów może zrzec się lub opaść z innych powodów, jak również że niektórzy z nich mogą być wycofani przez władze spisowe przed i podczas Spisu. Ządzie wówczas konieczność natychmiastowego zastąpienia ich innymi komisarzami. Przy werbowaniu kandydatów należy również liczyć się z ewentualnością, że niektóre ośrodki będą niesamowystarczalne oraz że trzeba będzie werbować dla nich komisarzy z innych ośrodków zwłaszcza miejskich, bardziej zasobnych w odpowiednich na komisarzy kandydatów.

2. Kandydatem na obwodowego komisarza spisowego może być każdy uświadomiony obywatel w wieku od 16 lat wżwyż, umiejący czytać i pisać, będący na poziomie umożliwiający mu dokładne zapoznanie się z zadaniem (z formularzami i instrukcjami) w wyniku przeprowadzonego wykszolenia, o odpowiednich do służby zewnętrznej cechach i przymiotach (sprawność fizyczna, możność swobodnego wypowiedzenia się, łatwość nawiązywania kontaktów z ludnością itd.). Przy doborze kandydatów należy położyć nacisk i wykorzystać w pierwszym rzędzie członków związków i organizacji społecznych, pracowników urzędów i instytucji, nauczycielstwo oraz młodzież w wieku od lat 16 wżwyż.

3. Zgłoszenia kandydatów tylko osobiste (niezależnie od ew. zgłoszeń i pism instytucji kierujących) będą przyjmować wyznaczone w tym celu biura prezydium miejskich i gminnych rad narodowych (miejskie referaty spisowe, inne biura wym. wyż. prezydium). Zgłoszenia należy wpisywać do listy kandydatów według wzoru — załącznik Nr 5. Rubryk 9 do 11 tych list nie należy narazie wypełniać. Listę należy prowadzić w 2 egzemplarzach.

4. Nie należy przyjmować ani do list wpisywać zgłoszeń osób nie posiadających kwalifikacji określonych w ust. 2.

5. Po wpisaniu zgłoszenia do listy należy zgłaszającego się uprzedzić, że we właściwym czasie zostanie on wezwany do ponownego przybycia do biura celem załatwienia formalności związanych z mianowaniem go na komisarza, przydzielenia mu obwodu (rejonu, dzielnicy) oraz celem poinformowania go o dalszych jego obowiązkach. (§ 56).

6. W dniu 4 listopada należy obydwaj egzemplarze listy przesłać do zatwierdzenia powiatowej władzy spisowej. Ewent. zgłoszenia, które wpłyną po tym terminie, należy przyjmować i wpisywać do dodatkowej listy, utrzymując

ciągłość numeracji zgłoszeń listy głównej. O ile zajdzie tego potrzeba, również tę dodatkową listę zgłoszeń należy przesłać do powiatu do zatwierdzenia i wykorzystania tych zgłoszeń na własnym lub innym terenie. Dodatkowa lista zgłoszeń powinna być również prowadzona i przesłana do powiatu w 2 egzemplarzach.

Przydzielenie komisarzom obwodów, rejonów i dzielnic. Doręczenie im legitymacyj. Odebranie od nich zobowiązań.

§ 56. 1. Po otrzymaniu od powiatowego komisarza spisowego listy zatwierdzonych (mianowanych) dla miasta — gminy obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych miejski (gminny) komisarz spisowy bezzwłocznie:

- 1) wzywa ich do swej siedziby urzędowej celem dokonania czynności przewidzianych poniżej w pkt. 2 do 6;
- 2) dokonuje przydzielenia obwodów, rejonów i dzielnic pomiędzy mianowanych komisarzy, dbając o to, ażeby przypadły im obwody (rejon, dzielnice) najbliższe ich miejscu zamieszkania względnie najlepiej im znane pod względem rozmieszczenia należących do obwodu (rejonu, dzielnicy) nieruchomości;
- 3) w isuje Nr Nr przydzielonych obwodów i Nr Nr, znaki lub nazwy rejonów i dzielnic do rubryk 9 do 11 obydwu egzemplarzy listy komisarzy oraz do ich legitymacyj, następnie zaś wpisuje nazwiska i imiona komisarzy do wykazu obwodów i rejonów, a mianowicie, jeśli chodzi o komisarzy obwodowych i rejonowych — do rubryk 6 i 8 wykazu (§ 52), a co do komisarzy dzielnicowych — w wierszach wykazu, w których są wykazane dzielnice (§ 54 ust. 4);
- 4) odbiera od komisarzy zobowiązania przez wezwanie ich do podpisania przysłanych z powiatu i wypełnionych druków;
- 5) doręcza komisarzom legitymacje;
- 6) uprzedza komisarzy, że są oni obowiązani odbyć w wyznaczonym terminie kurs wykszolenia;
- 7) zwraca powiatowemu komisarzowi spisowemu 1 egzemplarz listy komisarzy z wpisanymi doń Nr Nr obwodów i rejonów.

2. Następnie miejski (gminny) komisarz spisowy upewnia się, czy na liście komisarzy pozostała mu po odliczeniu już osób, którym przydzielono obwody, rejon, i dzielnice oraz osób, które ewent. nie stawiły się na wezwanie, rezerwa w ilości co najmniej 20% łącznej ilości obwodów, rejonów i dzielnic. Jeżeli nie, powinien miejski (gminny) komisarz spisowy wykorzystać zgłoszenia wpisane do dodatkowej listy kandydatów (§ 55 ust. 6) po ich zatwierdzeniu przez powiatową władzę spisową lub wystąpić do tej władzy o skierowanie do miasta (gminy) komisarzy z innego terenu. Czynności tych powinien dokonać miejski (gminny) komisarz spisowy bezzwłocznie po stwierdzeniu braku 20%-wej rezerwy.

3. W przypadku zwolnienia (zwolnienia się) komisarza z danego obwodu, rejonu lub dzielnicy miejski (gminny) komisarz spisowy wyznacza bezzwłocznie spośród rezerwowych nowego komisarza na dany obwód (rejon, dzielnice) oraz dokonuje analogicznych czynności, jak wskazano w ust. 1.

4. W wyjątkowych przypadkach, gdy brak komisarzy (rezerwy komisarzy) będzie to uzasadniał, a nie będzie to miało w niczym naruszyć sprawności przeprowadzenia Spisu ani przedłużyć spisowania, można jednemu obwodowemu komisarzowi spisowemu przydzielić do spisania dwa małe sąsiadujące ze sobą obwody z tym zastrzeżeniem, że będzie on wówczas obowiązany wypełnić dla każdego z przydzielonych mu obwodów oddzielne formularze „C₁” („C₂”) i „J”.

5. Również w wyjątkowych przypadkach, gdy miasto (gmina) będzie dysponować dostateczną rezerwą obwodowych komisarzy, można do większych obwodów przydzielić pomocniczych komisarzy (tak w chwili pierwotnego przydzielania obwodów, jak w każdej chwili później aż do dnia Spisu) z tym zastrzeżeniem, że dla takich obwodów wypełnia się tylko po jednym formularzu „C₁” („C₂”) i „J”.

Wykszolenie obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych.

§ 57. 1. W okresie między dniem 15 a 30 listopada przeprowadzą miejsca i gminni komisarze spisowi kursy szkoleniowe obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych pod nadzorem i przy pomocy powiatowych komisarzy spisowych, którzy wezmą w nich udział bądź sami bądź przez wykładowców skierowanych z powiatu.

2. Należyte wykształcenie obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych jest sprawą zasadniczej wagi. Ze względu na wielkość zakresu Spisu, znaczną ilość formularzy i zawartych w nich rubryk oraz konieczność ich ścisłego i zupełnego wypełnienia we wszystkich bez wyjątku obwodach (gdzie na tym polega istota każdego spisu) szkolenie musi być przeprowadzone gruntownie i w sposób odpowiadający w pełni przepisom niniejszego paragrafu.

3. W szkoleniu muszą wziąć udział przez cały czas jego trwania wszyscy obwodowi, rejonowi i dzielnicowi komisarze spisowi łącznie z rezerwowymi komisarzami bez względu na poziom ich wykształcenia.

4. Kurs powinien trwać dwa dni po 8 godzin dziennie, w przygotowanej na ten cel sali wykładowej w mieście (w siedzibie gminy).

5. Na kursie powinni być słuchacze szczegółowo zapoznani:

- 1) z celem, zadaniami i zakresem Spisu;
- 2) z podstawami prawnymi Spisu;
- 3) z organizacją Spisu;
- 4) z „Instrukcją techniczną w sprawie przeprowadzenia Spisu”;
- 5) z formularzami spisowymi i wskazówkami co do ich wypełniania.

6. Następnie należy wezwać uczestników kursu do przykładowego wypełnienia formularzy spisowych, po czym omówić błędy popełnione przy wypełnianiu.

7. W wyjątkowym przypadku stwierdzenia podczas kursu zasadniczej nieprzydatności komisarza należy go zwolnić, wyznaczając jednocześnie na jego miejsce innego komisarza z posiadanej rezerwy.

Zaopatrzenie obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych w formularze spisowe. Kontrola rozdziału formularzy.

§ 58. 1. Otrzymane od powiatowego komisarza spisowego przesyłki formularzy spisowych rozdziela miejsce i gminni komisarze spisowi w ostatnich dniach przed Spisem (25—30 listopada) pomiędzy obwodowych komisarzy spisowych na podstawie wykazu obwodów i rejonów oraz wykazów miejscowości, nieruchomości i wykazów powierzchniowych gospodarstw rolnych, stosując przy tym następujący rozdziałnik:

25 formularzy A (ark. mieszk. - ludn.) — na 100 osób przewidywanych do spisania,

1 formularz B (ark. dla nieruch. zamieszk.) — na 1 nieruchomość,

1 formularz C₁ (ark. zbiorczy dla obwodu w mieście) — na 1 obwód,

1 formularz C₂ (ark. zbiorczy dla obwodu w gminie) — na 1 obwód,

1 formularz G₁ (ark. dla pryw. gosp. roln.) — na 1 gosp. rolne,

5 formularzy H (ark. do spisu zwierząt gospodarskich u osób i na terenie instytucji, nie posiadających gospodarstw rolnych) — na 1 obwód,

1 formularz J (ark. zbiorczy rolny dla obwodu) — na 1 obwód.

2. Miejsca i gminni komisarze spisowi prowadzą kontrolę rozdziału niektórych formularzy według wzoru — załącznik Nr 8. Wypełnione arkusze tej kontroli należy po Spisie odesłać wraz z całym materiałem spisowym (§ 65) do powiatu. Druków kontroli, o której mowa, dostarcza Główny Urząd Statystyczny.

3. Pewną ilość formularzy spisowych należy przydzielić rejonowym i dzielnicowym komisarzom spisowym jako zapasowe. Pozostała po dokonaniu rozdziału ilość formularzy należy zatrzymać jako rezerwę.

4. W przypadku, jeśli by otrzymana z powiatu ilość formularzy lub zatrzymana rezerwa okazała się przed lub podczas Spisu niedostateczna, należy bezzwłocznie ewent. telefonicznie zażądać od powiatowego komisarza spisowego ich uzupełnienia. Żądanie powinno być odpowiednio umotywowane.

Zaopatrzenie komisarzy w wyciągi z wykazów „N” i „W₂” oraz planiki sytuacyjne.

§ 59. 1. Dla każdego obwodu spisowego należy sporządzić oddzielny wyciąg z wykazu nieruchomości i z wykazu powierzchniowych gospodarstw rolnych (§ 51 i § 52 ust. 3) jako materiał orientacyjny dla komisarza spisowego danego obwodu. W wyciągach tych (w końcowej części wyciągów) należy wykazać również wszystkie nieruchomości znajdujące się na terenie obwodu, a niepodlegające Spisowi na ogólnych zasadach (§ 26) lub niepodlegające Spisowi w ogóle (§ 28) z podkreśleniem, że obwodowy ko-

misarz nie powinien spisywać tych nieruchomości. W wyciągach należy następnie uwidocznić wszystkie zmiany, jakie zajdą między dniem sporządzenia wyciągu, a dniem Spisu. Wyciągi powinny być zaopatrzone w napis numeru obwodu oraz imię i nazwisko komisarza obwodowego. Oprócz tego należy przygotować dla każdego komisarza obwodowego planik obwodu (szkic sytuacyjny) z oznaczeniem jego granic oraz z podaniem numerów sąsiednich obwodów i nazwisk komisarzy, którym te obwody zostały przydzielone. Wyciągi i planiki należy doręczyć komisarzom obwodowym w ostatnich dniach przed Spisem (25 — 30 listopada) jednocześnie z formularzami spisowymi.

2. W miejscowościach, w których numeracja nieruchomości została przeprowadzona według ulic i placów, należy nieruchomości mające różne numery od strony różnych ulic lub placów (dotyczy to nieruchomości narożnych oraz nieruchomości przyległych do 2 lub więcej ulic albo placów) wykazać w wyciągach i w planiku tylko jednego obwodu, wykreślić natomiast z wyciągów i planików innych obwodów, do których należą ulice i place, których numery nieruchomości te posiadają. Przy tych skreślonych numerach należy jednocześnie umieścić uwagę, że dana nieruchomość będzie objęta Spisem od strony takiej to a takiej ulicy (placu), w takim to a takim obwodzie. Jest to konieczne dla uniknięcia z jednej strony pominięcia podczas Spisu pewnych nieruchomości, a z drugiej — ewentualności ich podwójnego spisania.

3. Również dla każdego rejonu spisowego należy sporządzić planik sytuacyjny rejonu z oznaczeniem na nim numerów i granic obwodów spisowych wchodzących w skład rejonu i rejonów sąsiednich jako materiał orientacyjny dla rejonowych komisarzy spisowych. Do planu należy dołączyć komplet wyciągów z wykazów nieruchomości i wykazów powierzchniowych gospodarstw rolnych, sporządzonych w sposób wskazany w ust. 1 i 2. Termin doręczenia rejonowym komisarzom omawianych materiałów — jak podano wyżej w ust. 1.

4. Podobnie, należy w miastach, w których jest przeprowadzony podział na dzielnice spisowe, sporządzić dla każdej dzielnicy planik dzielnicy i dołączyć do niego wyciągi, jak wskazano wyżej w ust. 1 i 2 — z przeznaczeniem dla dzielnicowych komisarzy spisowych. Termin doręczenia tym komisarzom omawianych materiałów — jak podano wyżej w ust. 1.

Zaopatrzenie komisarzy w inne środki działania.

§ 60. Do obowiązków miejskich i gminnych władz spisowych należy zaopatrzenie obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych w niezbędne materiały piśmienne. W miastach, w których jest czynna komunikacja miejska (tramwaje, autobusy, trolejbusy), należy zaopatrzyć obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy w bezpłatne bilety na przejazd środkami tej komunikacji. W gminach, o ile zajdzie tego potrzeba, należy dostarczyć komisarzom podwód (dotyczy to zwłaszcza komisarzy rejonowych). W razie potrzeby należy dobrać komisarzowi obwodowemu asystencję urzędową w osobie pracownika miejskiego (w gminach — sołtysa), a w przypadkach, w których to będzie uzasadnione — zabezpieczyć komisarza i jego czynności przez organy Milicji Obywatelskiej. Komisarzom rejonowym i dzielnicowym należy dostarczyć lokal urzędowania i odpowiednio lokal ten wyposażać w światło, opał itd.

Propaganda Spisu na obszarze miasta (gminy).

§ 61. 1. Podobnie jak na obszarze całego województwa i powiatu (§§ 16 i 32) należy przeprowadzić odpowiednią propagandę Spisu na obszarze każdego miasta i gminy, ażeby uświadomić należyte ludność miasta (gminy) co do znaczenia i celów Spisu, jego podstaw prawnych oraz co do ciężarów na ludności obywatelskiej. Propagandę tę przeprowadzą miejskie i gminne władze i komisje spisowe przy pomocy i według wskazówek powiatowej komisji spisowej. Przepisy §§ 16 i 32 mają tu odpowiednie zastosowanie.

2. Dla celów propagandy Spisu należy jak najszerszej wykorzystywać kontakty osobiste z ludnością członków komisji, członków miejskich i gminnych rad narodowych, członków partii, związków i masowych organizacji społecznych i spółdzielczych, zebrania organizacji itd. Po rozplakatowaniu obwieszczeń w sprawie Spisu (§ 15) należy obwieszczenia te uczynić przedmiotem pogadanek, omówień, wzmianek itp. W okresie początkowym propagandy (październik) należy położyć nacisk na akcję werbunkową komisarzy spisowych i propagować jak najlichnijęz zgłaszanie się odpowiednich kandydatów na tych komisarzy. W ostatnich tygodniach przed datą Spisu, konkretnie biorąc w listopadzie, należy przy wszelkiego rodzaju pracach i zetknięciach się z ludnością wysuwać stale hasła konieczności wypełnienia prawnego obowiązku

udzielenia odpowiedzi na pytania formularzy spisowych przez wszystkich, na których ten obowiązek ciąży.

Przeprowadzenie Spisu. Zwolnienie komisarzy od innych zajęć.

§ 62. 1. Samo przeprowadzenie Spisu odbędzie się w sposób określony szczegółowo w „Instrukcji technicznej w sprawie przeprowadzenia Spisu”, wydanej przez Generalnego Komisarza Spisowego.

2. Należy zwrócić uwagę i dopilnować, ażeby wszyscy obwodowi, rejonowi i dzielnicowi komisarze spisowi zostali przez ich przełożonych (pracodawców, kierowników szkół itp.) całkowicie zwolnieni od zwykłych obowiązków i zajęć na czas trwania Spisu tj. na dzień 2 grudnia, 3 grudnia i następane dni grudnia, przez które będzie jeszcze trwało spisywanie, a to aby mogli oni poświęcić cały swój czas wyłącznie czynnościom spisowym. Na żądanie komisarzy spisowych należy im wydać po Spisie zaświadczenie stwierdzające, w jakich dniach pełnili oni czynności spisowe.

Nadzór nad przeprowadzeniem Spisu. Reklamacje ludności.

§ 63. Niezależnie od nadzoru, który nad czynnościami obwodowych komisarzy spisowych roztacza podczas Spisu rejonowi i dzielnicowi komisarze spisowi (p. „Instrukcja techniczna w sprawie przeprowadzenia Spisu”) powinni jak najściślej nadzorować roztoczyć nad obwodowymi, rejonowymi i dzielnicowymi komisarzami miejscy i gminni komisarze spisowi oraz podległy im personel fachowy — przy współdziałaniu miejskiej (gminnej) komisji spisowej — od dnia rozpoczęcia akcji spisywania aż do jej całkowitego zakończenia we wszystkich obwodach miasta (gminy). W ramach tego nadzoru powinni oni:

- 1) przeprowadzać inspekcje w terenie i badać na miejscu sprawność przebiegu i postęp Spisu;
- 2) udzielać obwodowym komisarzom spisowym wszelkiej potrzebnej pomocy, w razie potrzeby — asystencji urzędowej, a w wyjątkowych przypadkach przydzielać im pomocniczych komisarzy celem szybszego zakończenia akcji, który to przypadek jest przewidziany w § 56 ust. 5;
- 3) udzielać komisarzom wyjaśnień i wskazówek; w razie wątpliwości zwracać się do komisarzy powiatowych i komisarzy wyższych szczebli;
- 4) czuwać nad sprawnym dostarczaniem komisarzom ew. dodatkowych formularzy spisowych — z zastrzeżeniem kontroli ich zużycia; w przypadku wyczerpania posiadanej rezerwy formularzy zwrócić się do powiatu lub województwa o ich natychmiastowe dostarczenie;
- 5) w razie stwierdzenia karygodnych zaniedbań, zasadniczej nieprzydatności lub nadużyć ze strony komisarza zastąpić go bezzwłocznie innym komisarzem, w przypadku nadużyć kierując zarazem odpowiednie doniesienie do organów M. O.;
- 6) przyjmować reklamacje ludności co do właściwości zapisów na formularzach spisowych i kierować je do rozstrzygnięcia do powiatowego komisarza spisowego (§ 39);
- 7) dopilnować terminowego zakończenia czynności przez obwodowych komisarzy spisowych i przekazania materiału spisowego w sposób, określony w „Instrukcji technicznej w sprawie przeprowadzenia Spisu”.

Odbiór materiału spisowego i jego sprawdzenie. Dokonanie poprawek i uzupełnień. Ew. Spis dodatkowy. Wypełnienie formularzy „F”.

§ 64. 1. Bezzwłocznie po zakończeniu Spisu w poszczególnych obwodach, rejonach i dzielnicach komisarze przekazują materiał spisowy w sposób, określony szczegółowo w „Instrukcji technicznej w sprawie przeprowadzenia Spisu”, a mianowicie: komisarze obwodowi — rejonowym, rejonowi — miejskiemu (gminnemu), a jeżeli są dzielnicami — dzielnicowemu, a dzielnicowi — miejskiemu.

2. Bezzwłocznie po przyjęciu materiału spisowego miejscy i gminni komisarze spisowi dokonują jego sprawdzenia oraz wprowadzają ewentualne poprawki i uzupełnienia. Jeżeli zajdzie tego potrzeba, należy wzywać osoby, których (których obowiązku) zapisy dotyczą, do udzielenia dodatkowych odpowiedzi lub wyjaśnień. W przypadkach uzasadnionych — występują z wnioskiem o przeprowadzenie w danym obwodzie Spisu dodatkowego. Obowiązują przy tym przepisy § 40 ust. 2.

3. Formularze „F” (arkusze dla miejscowości zamieszkałych) wypełniają miejscy i gminni komisarze spisowi. Gminni komisarze spisowi mogą czynność wypełnienia

formularzy „F” przekazać — w zależności od miejscowych warunków — rejonowym, a w wyjątkowych przypadkach (brak podziału na rejony spisowe, kilka małych miejscowości w jednym obwodzie) obwodowym komisarzom spisowym.

Miejskie (gminne) zestawienie materiału spisowego. Przesłanie materiału spisowego do powiatu.

§ 65. 1. Po dokonaniu czynności przewidzianych w poprzednim §-ie miejscy i gminni komisarze spisowi sporządzają po 1 egzemplarzu miejskie (gminne) arkusze zbiorcze na formularzach „D” i „K” i przesyłają je wraz z całym materiałem spisowym oraz wszystkimi innymi aktami i materiałami spisowymi powiatowemu komisarzowi spisowemu w terminie do dnia 20 grudnia.

2. Przed przesłaniem materiału powinien być odpowiednio uporządkowany i zapakowany. Materiał każdego obwodu wraz z obwodowymi arkuszami zbiorczymi — formularze „C₁” („C₂”) i „J” powinien znajdować się w przygotowanej specjalnie na ten cel i dostarczonej przez Główny Urząd Statystyczny tekturowej teczce obwodowej (p. „Instrukcja techniczna w sprawie przeprowadzenia Spisu”). Teczki obwodowe powinny być ułożone w kolejności numerów obwodów. Na wierzchu w paczce powinna znajdować się specjalna teczka zbiorcza, zawierająca arkusze dla miejscowości zam. — formularz „F” oraz miejskie (gminne) arkusze zbiorcze — formularze „D” i „K”, zobowiązania komisarzy (§ 66) oraz różne inne akta i materiały, które wpłynęły do miejskiego (gminnego) komisarza spisowego podczas całej akcji spisowej. Paczka powinna być zapakowana i dostarczona do powiatu przy użyciu takich środków komunikacji, które w zależności od miejscowych warunków i odległości zapewnią jak najszybsze i bezpieczne dostarczenie przesyłki w całości i bez uszkodzeń.

Zwrot zobowiązań komisarzy. Uwagi co do ich przydatności i wyników pracy.

§ 66. 1. Wraz z materiałem spisowym zwracają miejscy i gminni komisarze spisowi zobowiązania podpisane przed Spisem (§ 56) przez obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy.

2. Na odwrotnej stronie tych zobowiązań w odpowiedniej rubryce stwierdzają komisarze spisowi bezpośrednio wyższego szczebla odbiór materiału spisowego, a następnie kolejno wszyscy przełożeni komisarze aż do miejskich (gminnych) komisarzy spisowych włącznie wpisują swoje uwagi o przydatności komisarzy i ich wynikach pracy, oparte na wynikach sprawdzenia materiału spisowego oraz na sposób przeprowadzenia poczynionych podczas kontroli przeprowadzania Spisu. Uwagi te staną się podstawą wniosków o przyznanie obwodowym, rejonowym i dzielnicowym komisarzom premii pieniężnych oraz ewent. nagród i dyplomów uznania (§ 45).

CZĘŚĆ V. POSTANOWIENIA KOŃCOWE.

Bieżące meldunki o postępie prac organizacyjnych dot. Spisu w powiatach, miastach i gminach.

§ 67. 1. Powiatowi komisarze spisowi — niezależnie od innych sprawozdań i przesyłek przewidzianych w części III niniejszej instrukcji — są obowiązani składać Generalnemu Komisarzowi Spisowemu bieżące krótkie meldunki o postępie prac organizacyjnych dot. Spisu na ich terenie działania oraz na obszarze miast i gmin powiatu, a mianowicie:

- meldunek Nr 1 — o wyznaczeniu powiatowego komisarza spisowego i powołaniu powiatowego referatu spisowego (§ 22);
- meldunek Nr 2 — o wyznaczeniu miejskich i gminnych komisarzy spisowych (§ 47);
- meldunek Nr 3 — o powołaniu powiatowej komisji spisowej (§ 25);
- meldunek Nr 4 — o odbyciu 1-szej odprawy instrukcyjnej z miejskimi i gminnymi komisarzami spisowymi (§ 29);
- meldunek Nr 5 — o zatwierdzeniu podziału miast i gmin powiatu na obwody i rejony spisowe (§ 33);
- meldunek Nr 6 — o odbyciu 2-giej odprawy instrukcyjnej z miejskimi i gminnymi komisarzami spisowymi (§ 29);
- meldunek Nr 7 — o mianowaniu obwodowych, rejonowych i dzielnicowych komisarzy spisowych (§ 34).

2. Meldunki Nr 1, 2, 3, 5 i 7 należy również składać wojewódzkiemu komisarzowi spisowemu.

3. Meldunki, o których mowa w ust. 1 i 2, powinny być wysłane w dniu upływu terminu, przewidzianego w niniejszej instrukcji dla danej czynności.

4. Meldunki będą sporządzane na drukach dostarczonych przez Główny Urząd Statystyczny, w postaci kart pocztowych według wzorów — załączniki Nr 9 do 15.

Likwidacja czynności władz spisowych po Spisie.

§ 68. Po wykonaniu wszystkich czynności, określonych w §§ 8 do 67, wszystkie akta i materiały nie podlegające przesłaniu do Głównego Urzędu Statystycznego (Generalnego Komisarza Spisowego) przekażą:

- 1) wojewódzkie władze i komisje spisowe — działom statystyki w wojewódzkich komisjach planowania gospodarczego;
- 2) powiatowe władze i komisje spisowe — referatom statystycznym w powiatowych komisjach planowania gospodarczego, a o ile komisje te nie będą jeszcze utworzone — podległym Głównemu Urzędowi Statystycznemu referatom statystycznym przy prezydiach powiatowych rad narodowych lub wydziałom ogólnym tych prezydiów;
- 3) miejskie i gminne władze i komisje spisowe — podległym Głównemu Urzędowi Statystycznemu jednostkom służby statystycznej przy prezydiach miejskich i gminnych rad narodowych (miejskie biu-

rom, wydziałom, oddziałom lub referatom statystycznym; gminnym referatom statystycznym).

Zachowanie tajemnicy statystycznej. Zakaz publikowania wyników Spisu bez zgody Głównego Urzędu Statystycznego.

§ 69. 1. Zgodnie z art. 12 dekretu z dnia 31 lipca 1946 r. o organizacji statystyki państwowej i o Głównym Urzędzie Statystycznym (Dz. U. R. P. Nr 41, poz. 239) komisarze spisowi oraz wszystkie osoby, biorące udział w pracach spisowych, są obowiązane do zachowania w ścisłej tajemnicy uzyskanych w czasie Spisu danych i informacji. Za niezachowanie tej tajemnicy ponoszą oni odpowiedzialność, przewidzianą w art. 13 wymienionego wyżej dekretu.

2. Ani władze spisowe (wyznaczeni przez nie komisarze spisowi) ani organy, które przejmą od władz spisowych akta i materiały spisowe (§ 68) ani inne urzędy i instytucje nie są uprawnione do publikowania jakichkolwiek danych, uzyskanych w wyniku Spisu. Prawo to przysługuje wyłącznie Głównemu Urzędowi Statystycznemu. Jedyne za jego zgodą i tylko ściśle określone dane mogą być publikowane przez inne urzędy i instytucje.

Ogłoszenie i wejście w życie Instrukcji.

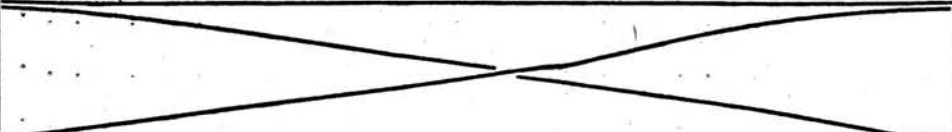
§ 70. Instrukcja niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia w Monitorze Polskim.

GENERALNY KOMISARZ SPISOWY

Z. Padewicz

WŁADZE I ORGANY NARODOWEGO SPISU Powszechnego 1950 R.

Załącznik Nr 1 do Instrukcji Generalnego Komisarza Spisowego z dnia 18 sierpnia 1950 r. (poz. 1125).

szczebel	dla obszaru				
	gmin	miast niewydział.	miast wydział. do 50.000 mieszk.	miast wydział. ponad 50.000 m. bez miast wym. w rubr. 6	m. Krakowa, Łodzi, Poznania, m. st. War- szawy, Wrocławia
1	2	3	4	5	6
centralny	GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY — GENERALNY KOMISARZ SPISOWY (Biuro Spisów w Gł. Urz. St.)				
wojewódzki	WOJEWÓDZKA RADA NARODOWA — WOJEWÓDZKI KOMISARZ SPISOWY (wojewódzki referat spisowy)				
powiatowy	POWIATOWA RADA NARODOWA — POWIATOWY KOMISARZ SPISOWY (powiatowy referat spisowy)		MIEJSKA RADA NARODOWA — MIEJSKI KOMISARZ SPISOWY (miejski referat spisowy)		MIEJSKA RADA NA- RODOWA — KOMI- SARZ SPISOWY NA M. (miejski referat spi- sowy)
miejski (gminny)	MIEJSKA (GMINNA) RADA NARODOWA — MIEJSKI (GMINNY) KOMISARZ SPISOWY (pomoc biurowa; w większych miastach miejskie referaty spisowe)				
dzielnice (szczebel fakultatywny)				dzielnicowi komisarze spisowi	
rejony	rejonowi komisarze spisowi				
obwody	obwodowi komisarze spisowi				

Załącznik Nr 2 do Instrukcji Generalnego Komisarza Spisowego z dnia 18 sierpnia 1950 r. (poz. 1125).

TERMINARZ NIEKTÓRYCH CZYNNOSCI WŁADZ SPISOWYCH

Podane niżej terminy są nieprzekraczalne

C Z Y N N O Ś C I		§ Instrukcji	Czynność powinna być wykonana najpóźniej do dnia
WOJEWÓDZKICH WŁADZ SPISOWYCH			
			1950 r.
1.	Wyznaczenie wojew. komisarzy spis. i powiadomienie o tym Gen. Komisarza Spis.	8	20 sierpnia
2.	Powołanie wojew. komisji spis.	11.	2 września
3.	Pierwsze posiedzenie wojew. komisji spis.	11.	10 "
4.	Pierwsza odprawa powiat. komisarzy spis.	12.	10 "
5.	Druga odprawa powiat. komisarzy spis.	12.	22 października
6.	Sprawdzenie właściwości podziału miast i gmin na obwody, rejony i dzielnice spis.	14.	28 "
7.	Wydanie obwieszczeń o Spisie	15.	18 listopada
			1951 r.
8.	Przyznanie i zarządzenie wypłaty premii pieniężnych obw., rej. i dzieln. ko- rzom spis.	19	10 stycznia
9.	Przedstawienie Gen. Komisarzowi Spisowemu wniosków w sprawie przyznania nagród pieniężnych i dyplomów uznania	19	10 lutego
10.	Wysłanie do Gen. Komisarza Spis. ogólnych sprawozdań z przebiegu Spisu na obszarze województwa	18	10 "
POWIATOWYCH WŁADZ SPISOWYCH			
			1950 r.
1.	Wyznaczenie powiat. komisarzy spis. Złożenie meldunków Nr 1	22 i 67	2 września
2.	Złożenie meldunków Nr 2 (o wyznaczeniu miejsk. i gmin. komisarzy spis. w powiecie)	29 i 67	16 "
3.	Powołanie powiat. komisji spis. Złożenie meldunków Nr 3	25	16 "
4.	Pierwsze posiedzenia powiat. komisji spis.	25	24 "
5.	Pierwsze odprawy miejsk. i gmin. komisarzy spis. Złożenie meldunków Nr 4	29 i 67	24 "
6.	Sporządzenie wykazów powierzchniowych gospodarstw rolnych na formu- larzach „W ₅ ”	31	7 października
7.	Zatwierdzenie podziału na obwody, rejony i dzielnice spis. Numeracja obwodów. Złożenie meldunków Nr 5.	33 i 67	21 "
8.	Drugie odprawy miejsk. i gmin. komisarzy spis. Złożenie meldunków Nr 6	29 i 67	5 listopada
9.	Mianowanie obw., rej. i dzieln. komisarzy spis. Związane z tym czynności. Złożenie meldunków Nr 7	34 i 67	11 "
10.	Przesłanie do miast i gmin formularzy i druków spis.	36	11 "
11.	Sprawdzenie materiału spisowego i wysłanie powiatowych zestawień tego ma- teriału Gen. Komisarzowi Spis. i wojew. komisarzowi spis.	40 i 43	31 grudnia
12.	Telegraficzne zakomunikowanie ogólnych wyników Spisu Gen. Komisarzowi Spis.	42	31 "
13.	Przedstawienie woj. komisarzowi spisowemu wniosków w sprawie premii, nagród i dyplomów uznania	45	31 "
			1951 r.
14.	Przesłanie materiału spisowego do Głównego Urzędu Statystycznego	43	15 stycznia
15.	Wysłanie do Gen. Komisarza Spis. oraz do wojew. komisarzy spis. ogólnych sprawozdań z przebiegu Spisu na obszarze powiatu	44	25 "
MIEJSKICH (GMINNYCH) WŁADZ SPISOWYCH			
Uwaga: Do miejskich władz spisowych w miastach wymienionych w §§ 4 i 5 niniejszej Instrukcji stosuje się analogicznie również terminy podane dla powiatowych władz spisowych, a w miastach wymienionych w § 4 Instrukcji — ponadto terminy podane dla wojewódzkich władz spisowych.			
			1950 r.
1.	Sporządzenie list wymiennych („W ₁ ”) i zestawień list wymiennych („W ₂ ”) gospodarstw rolnych	51	1 września
2.	Wyznaczenie miejsk. i gmin. komisarzy spis. i powiadomienie o tym powiat. komisarza spis.	47	16 "
3.	Powołanie miejsk. i gmin. komisji spis.	50	30 "
4.	Sporządzenie wykazów powierzchniowych gospodarstw rolnych („W ₃ ” i „W ₄ ”)	51	1 października
5.	Zaktualizowanie wykazów nieruchomości („N”) i wykazów miejscowości („M”)	51	1 "
6.	Pierwsze posiedzenia miejsk. i gmin. komisji spis.	50	8 "
7.	Dokonanie podziału na obwody, rejony i dzielnice spisowe i przesłanie wykazów obwodów i rejonów do powiat. komisarza spis.	52—54	14 "
8.	Wysłanie do powiat. komisarza spis. list zgłoszeń na obw., rej. i dzieln. komisarzy spis.	55	4 listopada
9.	Szkolenie obw., rej. i dzieln. komisarzy spis.	57	15—30 listopada
10.	Doręczenie obw., rej. i dzieln. komisarzom spis. formularzy spis., wyciągów i planików	58 i 59	25—30 "
11.	Sprawdzenie materiału spisowego i wysłanie go do powiat. komisarza spis. wraz z zestawieniami oraz zwrot zobowiązań obw., rej. i dzieln. komisarzy spis. wraz z opinią o ich pracy	64—66	20 grudnia

Załącznik Nr 3 do § 6 Instrukcji Generalnego Komisarza Spisowego z dnia 18 sierpnia 1950 r. (poz. 1125).

**WZORY NAGŁÓWKÓW I OZNACZEŃ PODPISOWYCH
KORRESPONDENCJI WŁADZ SPISOWYCH**

W korespondencji wysyłanej przez władze spisowe należy stosować następujące nagłówki i oznaczenia podpisowe:

1) na szczeblu województwa:

Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w . . . .
Wojewódzki Referat Spisowy

za Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej

(podpis)

Wojewódzki Komisarz Spisowy

— o —

2) w m. st. Warszawie i w Łodzi:

Prezydium Rady Narodowej w . . . . .
Miejski Referat Spisowy

za Prezydium Rady Narodowej

(podpis)

Komisarz Spisowy na . . . . .

— o —

3) w Krakowie, Poznaniu i Wrocławiu:

Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w . . . . .
Miejski Referat Spisowy

Za Prezydium Miejskiej Rady Narodowej

(podpis)

Komisarz Spisowy na . . . . .

4) na szczeblu powiatu:

Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w . . . . .
Powiatowy Referat Spisowy

za Prezydium Powiatowej Rady Narodowej

(podpis)

Powiatowy Komisarz Spisowy

— o —

5) na szczeblu miasta łącznie z miastami wym. w § 5 Instrukcji:

Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w . . . . .
Miejski Referat Spisowy *)

za Prezydium Miejskiej Rady Narodowej

(podpis)

Miejski Komisarz Spisowy

— o —

6) na szczeblu gminy:

Prezydium Gminnej Rady Narodowej w . . . . .

za Prezydium Gminnej Rady Narodowej

(podpis)

Gminny Komisarz Spisowy

*) W miastach, w których nie będą powołane miejskie referaty spisowe (§ 47), należy z nagłówek skreślić ten wiersz.

(form. A₄ — druk dwustronny)

NARODOWY SPIS Powszechny

z dnia 3 grudnia 1950 r.

Załącznik Nr 4 do §§ 33 i 52 Instrukcji Generalnego Komisarza Spisowego z dnia 18 sierpnia 1950 r. (poz. 1125).

Powiat .....

WYKAZ OBWODÓW I REJONÓW SPISOWYCH

Miasto .....

Gmina .....

Nr obwo- du	O B W O D Y				Nazwisko i imię obwodowego komisarza spisowego.	Nr (znak, nazwa) rejonu	R E J O N Y	
	w miastach nazwy ulic i placów w gminach nazwa gromady, nazwa i rodzaj miejscowości, nazwy ulic i placów	Nr Nr nierucho- mości	Liczba nierucho- mości	Liczba ludności			Nazwisko i imię rejonowego komisarza spisowego	
1	2	3	4	5	6	7	8	

(form. A₄ — druk dwustronny)

NARODOWY SPIS Powszechny

z dnia 3 grudnia 1950 r.

Załącznik Nr 5 do §§ 34 i 55 Instrukcji Generalnego Komisarza Spisowego z dnia 18 sierpnia 1950 r. (poz. 1125).

Powiat .....

LISTA KANDYDATÓW NA OBW., REJ. I DZIELN. KOMISARZY SPISOWYCH

Miasto .....

Gmina .....

L. p.	Data wpisu	Nazwisko i imię	Adres	Rok urodz.	Wykształcenie	Zawód	Grupa społeczna	Przydzielony		
								obwód	rejon	dzielnica
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

Załącznik Nr 6 do § 34 Instrukcji Generalnego Komisarza Spisowego z dnia 18 sierpnia 1950 r. (poz. 1125).

(form. A₇ — druk dwustronny)

WZÓR LEGITYMACJI DLA OBW., REJ. I DZIELN. KOMISARZY SPISOWYCH.

(str. 1).

NARODOWY SPIS Powszechny 3 GRUDNIA 1950 R.

Prezydium . . . . . Rady Narodowej w . . . . .*)

LEGITYMACJA Nr . . . . .

Ob. . . . .

jest obwodowym rejonowym dzielnicowym komisarzem spisowym rejonu dzielnicy

w mieście — gminie . . . . .**)

Dnia . . . . . 1950 r.

(okrągła pieczęć)

(podpis)

*) W drukach legitymacji przygotowanych dla m. st. Warszawy i Łodzi wiersz ten będzie brzmiał: „Prezydium Rady Narodowej w . . . . .”

**) W drukach legitymacji przygotowanych dla wyż. wym. miast wiersz ten będzie brzmiał: „w . . . . .”

(str. 2)

Komisarze Spisowi w czasie wykonywania czynności spisowych znajdują się pod ochroną prawną przysługującą urzędnikom państwowym.

Zgodnie z art. 12 dekretu z dnia 31 lipca 1946 r. o org. stat. państw. i o Gł. Urz. Stat. (Dz. U. R. P. Nr 41, poz. 239) komisarze spisowi są obowiązani do zachowania w ścisłej tajemnicy uzyskanych w czasie Spisu danych i informacji. Za niezachowanie tej tajemnicy ponoszą oni odpowiedzialność przewidzianą w art. 13 wym. wyż. dekretu.

Władze, urzędy i instytucje są proszone o okazanie okazicielowi niniejszej legitymacji wszelkiej pomocy w spełnianiu jego czynności spisowych.

Załącznik Nr 7 do § 34 Instrukcji Generalnego Komisarza Spisowego z dnia 18 sierpnia 1950 r. (poz. 1125).

(form. A₈ — druk dwustronny)

WZÓR ZOBOWIĄZANIA OBW., REJ. I DZIELN. KOMISARZY SPISOWYCH

(str.1-sza)

NARODOWY SPIS Powszechny 3 GRUDNIA 1950 R.

Powiat . . . . . Miasto
Gmina

ZOBOWIĄZANIE

(nazwisko i imię)

(adres)

obwodowy — rejonowy — dzielnicowy komisarz spisowy

(Nr obwodu; Nr, znak lub nazwa rejonu - dzielnicy)

niniejszym zobowiązuje się do:

1) sumiennego wykonania czynności komisarza spisowego zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 26 lipca 1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 32, poz. 293), Instrukcją techniczną w sprawie przeprowadzenia Spisu oraz zarządzeniami i wskazówkami władz spisowych;

2) zachowania w ścisłej tajemnicy uzyskanych w czasie Spisu danych i informacji — zgodnie z art. 12 dekretu

z dnia 31 lipca 1946 r. o org. stat. państw. i o Gł. Urz. Stat. (Dz. U. R. P. Nr 41, poz. 239).

. . . . . dnia . . . . . 1950 r.

(podpis komisarza)

Dane personalne o komisarzy	pleć . . . . .
	wiek . . . . .
	wykształc. . . . .
	zawód . . . . .
	grupa społ. . . . .

(str. 2-ga)

Liczba wypełnionych i oddanych po Spisie arkuszy spisowych (dotyczy tylko komisarzy obwodowych, a co do form. F — ewent. również komisarzy rejonowych):

A . . . . . w nich spisanych osób . . . . .

B . . . . . „ C₁ (C₂) . . . . . F . . . . .

G₁ . . . . . „ H . . . . . „ I . . . . .

Ocena dokładności pracy komisarza (należy tu umieścić ocenę bezpośrednio przełożonego komisarza spisowego i kolejno przełożonych komisarzy, w końcu ocenę miejskiego - gminnego komisarza; oceny powinny być zaopatrzone podpisem dokonywujących oceny):

Załącznik Nr 8 do §§ 36 i 58 Instrukcji Generalnego Komisarza Spisowego z dnia 18 sierpnia 1950 r. (poz. 1125).

(form. A₉ — druk dwustronny)

(str. 1-sza)

NARODOWY SPIS Powszechny 3 GRUDNIA 1950 R.

KONTROLA ROZDZIAŁU FORMULARZY SPISOWYCH

Powiatowy Komisarz Spisowy
Miejski - Gminny Komisarz Spisowy (nazwisko i imię)

otrzymał z Gł. Urz. Stat. od Pow. Kom. Sp.	formularz	A	B	G ₁	H
	ilość egz.				

m. in. nast. formularze:

Formularze te zostały rozdzielone:

Nazwisko i imię komisarza spisowego otrzymującego druki	Miasto Gmina Nr obw.	Ilość egz. formularza			
		A	B	G ₁	H
do przeniesienia:					

(na str. 2-giej d.c. z przeniesienia, a w końcu strony uwaga, jak niżej)

Kontrola niniejsza służy:

- powiatowym komisarzom spisowym przy rozdzielaniu druków między miejskich i gminnych komisarzy spisowych;
- miejskim i gminnym komisarzom spisowym przy rozdzielaniu druków między obwodowych komisarzy spisowych.

Załączniki Nr Nr 9 — 15 do § 67 Instrukcji Generalnego Komisarza Spisowego z dnia 18 sierpnia 1950 r. (poz. 1125).

(form. A₅, gramatura odpowiednia kartce pocztowej, druk dwustronny)

WZORY MELDUNKÓW NR NR 1 DO 7

(str. 1-sza meldunków Nr Nr 1 do 7)

NARODOWY SPIS POWSZECHNY 3 GRUDNIA 1950 R

PILNE — DORĘCZYĆ NATYCHMIAST

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY

WARSZAWA
ul. Wawelska 1/3

(str. 2-ga meldunku Nr 1)

**PREZYDIUM POWIATOWEJ RADY NARODOWEJ
POWIATOWY KOMISARZ SPISOWY**

W . . . . . dnia . . . / . . . 1950 r.
meldunek Nr 1

Zawiadamiam o wyznaczeniu mnie w dniu dzisiejszym na powiatowego komisarza spisowego, jak również o powołaniu powiatowego referatu spisowego.

Podaję następujące dane dot. mojej osoby:

nazwisko . . . . . imię . . . . .
stanowisko służbowe . . . . .
adres siedziby urzędowej jako komisarza spisowego . . . . .
. . . . . Nr telefonu służbowego . . . . .

(podpis)
Powiatowy Komisarz Spisowy

(§ 22 Instrukcji)

(str. 2-ga meldunku Nr 2)

**PREZYDIUM POWIATOWEJ RADY NARODOWEJ
POWIATOWY KOMISARZ SPISOWY**

W . . . . . dnia . . . / . . . 1950 r.
meldunek Nr 2

Zawiadamiam, że w przepisany terminie zostali wyznaczeni miejscy komisarze spisowi we wszystkich miastach powiatu oraz gminni komisarze spisowi we wszystkich gminach powiatu.

(podpis)
Powiatowy Komisarz Spisowy

(§ 47 Instrukcji)

(str. 2-ga meldunku Nr 3)

**PREZYDIUM POWIATOWEJ RADY NARODOWEJ
POWIATOWY KOMISARZ SPISOWY**

W . . . . . dnia . . . / . . . 1950 r.
meldunek Nr 3

Zawiadamiam, że w dniu dzisiejszym została powołana powiatowa komisja spisowa w . . . . .

(podpis)
Powiatowy Komisarz Spisowy

(§ 25 Instrukcji)

(str. 2-ga meldunku Nr 4)

**PREZYDIUM POWIATOWEJ RADY NARODOWEJ
POWIATOWY KOMISARZ SPISOWY**

W . . . . . dnia . . . / . . . 1950 r.
meldunek Nr 4

Zawiadamiam, że w dniu dzisiejszym odbyłem 1-szą odprawę instrukcyjną z miejskimi i gminnymi komisarzami spisowymi powiatu.

(podpis)
Powiatowy Komisarz Spisowy

(§ 29 Instrukcji)

(str. 2-ga meldunku Nr 5)

**PREZYDIUM POWIATOWEJ RADY NARODOWEJ
POWIATOWY KOMISARZ SPISOWY**

W . . . . . dnia . . . / . . . 1950 r.
meldunek Nr 5

Zawiadamiam, że w dniu dzisiejszym został zatwierdzony podział miast i gmin powiatu na obwody i rejony spisowe. Liczba obwodów w powiecie wynosi . . . . .

(podpis)
Powiatowy Komisarz Spisowy

(§ 33 Instrukcji)

(str. 2-ga meldunku Nr 6)

**PREZYDIUM POWIATOWEJ RADY NARODOWEJ
POWIATOWY KOMISARZ SPISOWY**

W . . . . . dnia . . . / . . . 1950 r.
meldunek Nr 6

Zawiadamiam, że w dniu dzisiejszym odbyłem 2-gą odprawę instrukcyjną z miejskimi i gminnymi komisarzami spisowymi powiatu.

(podpis)
Powiatowy Komisarz Spisowy

(§ 29 Instrukcji)

(str. 2-ga meldunku Nr 7)

**PREZYDIUM POWIATOWEJ RADY NARODOWEJ
POWIATOWY KOMISARZ SPISOWY**

W . . . . . dnia . . . / . . . 1950 r.
meldunek Nr 7

Zawiadamiam, że w dniu dzisiejszym zostali zatwierdzeni (mianowani) obwodowi, rejonowi i dzielnicowi komisarze spisowi dla obszaru powiatu.

(podpis)
Powiatowy Komisarz Spisowy

(§ 34 Instrukcji)

Uwaga do str. 2-giej meldunków Nr Nr 1—7: Dla miast wymienionych w §§ 4 i 5 Instrukcji nie będą przygotowane oddzielne druki meldunków, w związku z czym będzie należało w drukach meldunków używanych w tych miastach dokonać odpowiednich zmian w nagłówkach stronicy 2-giej zgodnie z wzorami podanymi w załączniku Nr 3, jak również dokonać odpowiednich zmian w tekście meldunków.

Redakcja i Administracja: Warszawa, ul. Bracka 20, Telefony: Redakcja 864-75, 867-28, Administracja 864-74.

PRENUMERATA „Monitora Polskiego” wynosi: cz. A — rocznie zł 1.800, (termin wpłaty do dnia 31.III), półrocznie — zł 1.000, kwartalnie — zł 500, cz. B kwartalnie zł 750, obie części A—B rocznie zł 4.600 (termin wpłaty do dnia 31.III.), półrocznie zł 2.300 (1 półroczcie płatne w terminie do dnia 31.III., II półroczcie — do dnia 31.VIII), kwartalnie zł 1.200. Prenumeratę „Monitora Polskiego” oraz ogłoszenia przyjmują Oddziały PAP: Łódź, Piotrkowska 133. Kraków, Rynek Kleparski 4. Katowice, Jana 11. Poznań, Mielżyńskiego 6. Bydgoszcz, Libelta 4. Wrocław, Traugutta 35. Konto czekowe P.K.O. Warszawa Nr 1-4797.

Reklamacje z powodu niedoręczenia poszczególnych numerów wnosić należy do Administracji „Monitora Polskiego” w terminie 10 do 15 dni po otrzymaniu następnego kolejnego numeru.

Wydawca: Polska Agencja Prasowa PAP.

Redaguje Komitet Redakcyjny

Druk PWZG W-wa, Tamka 3. 22.000. Zam. 2975. B-111786.

Cena 80 zł.